

బ్రహ్మపుత్రావధి ప్రాంతంలో, రెండువేల
వేలవత్సరాలకిందట, భల్లూకరాజ్యం చాలా
ప్రసిద్ధికిక్కింది. ఆ రాజ్యానికి ప్రభువు
ప్రమోదుడు. తూడుగా వీడుగా పరా
క్రమవంతుడుగా ప్రమోదుడు పేరు
పొందాడు. అతని పరిపాలనలో ప్రజల ముఖ
మంతులుగా ఉండేవాళ్లు.

అన్నివిధాలా సుఖవంతులైన ఆ ప్రజలకు
ఒక్కటే ఒక్క చింత వట్టుకున్నది. భారణం
ఏమైతేనేమి, రాజు ఎన్నాళ్లకూ పెళ్ళిచేసి
కొనికొపావటమే, వాళ్ల తండ్రి తమ పేతువు.

రాజు భిక్షించుకు కూర్చున్నందుకు,
ప్రజలు విదారాస్తూ ఉడుకోలేదు. పెద్దయి
నలుగురూ సమాచారమై, చర్చించేసి, పది
అమడ దూరంలో కొండమీద తవస్తుచేసు
కొంటూవున్న ఒక మహామునివద్దకు వెళ్లి

ఈ చిక్కు వెల్లడించారు. త్రికాంచేది
బనటువంటి ఆ మహానుభావుడు వాళ్ళచేకిరి
ఒక ఫలం మంజరించి యిచ్చి, 'ఇది మీ
రాజు అరగించేటట్లు చేయండి, అంతా
మమూఖమవుతుంది!' అని చెప్పివంపాడు.

వాళ్ళు ఉళ్ళాపాంతో మరలివచ్చి, రాజు
పలాపారంచేసేటప్పుడు ఈ ఫలంకూడా
కలిపియిచ్చారు. వాటిచాతి, అంతా మాటు
మణిగినతమవాత, నిద్రిస్తూవున్న ప్రమోదు
డికి వినుల విందుగా ఒక మదురగానం
వినిపించింది. ఇదేమిటా అని విస్తుపాడూ
లేదాడు. ఎవళ్లకూ చెప్పకుండా తనెక్కడూ
కొటదిగి, ఆ గానంవచ్చిన దిక్కుకి క్రమ
పడి చేరుకున్నాడు.

చూడగా—అది ఒక రమణియమైన
అరామం. అరామంలో ఒక చక్కటికొలను.

కొలను ఒడ్డున కూచుని, పదిమంది పరి
చారికలమధ్యనున్న ఒక గంధర్వకన్య
విని వాయిస్తున్నది!

ఇంతవరకు పెళ్ళివిషయంలో అలక్ష్మి
చూసిన ప్రయోజనం అనాడు మొట్టమొదట
కంటబడిన ఆ గంధర్వకన్య ఎంతగానో
అకర్షించింది! అకర్షించడమేమిటి? అమెను
తప్ప మరొకతెను పెళ్ళాడనని పట్టు
బట్టాడు. ఇదే ఆ ఋషి అనుగ్రహించిన
ఫలానికి ఫలితం కాబోలునని అందరకూ
అవగాహనయింది—అనగా, అఫలం ఆర
గించిన తరువాత తొలుతగా ఏకస్యను
చూస్తే, అమెపైన మనసు పోతుందని.
ఈవిధంగా ఆ మహానుభావుని శృవవల్ల,

ప్రయోజనం గంధర్వకన్యతో అతివైభ
వంగా వివాహంబడిగింది. ఇలా జరగటం
రాజ్యంలో అందరకూ అసంవాన్ని కలిగిం
చింది. మరికొద్దికాలానికే వారికి ఒక
కుమారుడు కలిగాడు. వానికి మహిషాలు
దని వామకరణంచేసి, అల్లాడుముద్దుగా
పెంచుకొంటున్నారు. కాలమానం హాయి
గానే సాగిపోతున్నది.

ఇలావుండగా—ఒకరోజున ప్రయోజను
మామూలుప్రకారం వెటకు వెళ్ళాడు. అను
కొన్నట్టుగా అనాడు ఇంతుపులేచి ఎంత
సేవదికీ దొరకలేదు.

అందుచేత, అదవుల లోపలికింటా
వెతుక్కుంటూ వెళ్ళవలసివచ్చింది. మితి
తప్పిన నడకవల్ల రాజుకు బడలికకలిగింది.
దప్పిక అయింది. దాహానికి అగలేక అటు
యిటు చూచేసరికి అల్లంతదూరాన ఒక
కుటిరం కనబడింది. అది అదవులను
పాలించే కిరాతరాజు నివాసం. అంద
రందారతో అమరిపున్న ఆ చిన్నికుటిరంలో
ఒక అందాలచిన్నదికూడా ఉన్నది. అమె
కిరాతరాజు కుమార్తె, మంవాకిని.

వయ్యారపు నడకలతో మంచినీళ్లు తెచ్చి
అందిచ్చిన ఆ ఒప్పులకుప్పను చూడగానే
రాజుకు అమెపైన మనసు పోయింది. ఇలా

మొదటి అధ్యాయము

మెచ్చి కోరుకున్న ప్రమోదుడు అమెను గాంధర్వవిధిగా చేపట్టి, తనవెంట కోటకు తీసుకుపోయాడు.

మందాకిని మంచిరాని అని రాజ్యంలో వాడుకపడింది. మనిషి గుణం ప్రవాసం కాని కులంకాదని ప్రజలు సంకృప్తి చెందారు. ప్రజల సంకృప్తిపై ప్రమోదుని రాజ్యపాలన దాపకింది విజిలాగ ఒడు దొడుకులు లేకుండా పోగిపోతున్నది.

మరికొద్దికాలానికే అదృష్టవశాన చిన్న రాణి మందాకినికూడ ఒక పుత్రుడు కలిగాడు. పుత్రుడు కలగటంతో, ఇంత వరకు మాయా మర్మమూలేక మనులుకూ వచ్చిన మందాకిని మతమే మారిపోయింది. అటువంటివ్వుడు, అమెవల్ల గంధర్వకాంత నిరాదరణ పొందినవన్నా. అమెవేతులలో మహిపాలుడు చెప్పరానిపాట్లు పడుతున్నాడన్నా అశ్వర్యం దేనికి?

మందాకినిలో కలిగిన మార్పు ఇలా వుండగా, కలలోనైనా కలసలేని మరొక చిత్రమైన మార్పు వచ్చింది. అదేమిటి అంటే, గంధర్వకాంత ఇలాయోచించింది.

'కోరితెచ్చుకున్న చిన్నరాణి హయాము చెలాయిస్తున్న దివ్యుడు, అమె యిష్టానికి రావా ఎంతమాత్రమూ ఎదురుచెప్పలేదు.

మాటకువిలువలేనవ్వుడు బలవంతాన ఇక్కడ ఉండి నేనెందుకు వాధవదాలి? నావల్ల ఇతరులకు ఎందుకు వాధకలిగిందాలి?— పోతే—ఎవరు ఏమిన్నప్పటికీ, పట్టంకట్టుకో వలసినవాడు వసివాడు మహిపాలుడు. ఈ సంగతి రాజుకు తెలియదా, రాజ్యంలోని ప్రజకు తెలియదా?—కానీ, ఏదెలా కానున్నరో చూడాలి' అనే పూహతో గంధర్వకాంత ఒకనాటిరాత్రి పట్టకై నా తెలియకుండా అదృశ్యమైపోయింది.

వసతి ఇలా అదృశ్యంకావటం మందాకిని సంతోషమే కలుగజేసింది. ఏమీ! అమె ఎవటలేదుగనక యిష్టంవచ్చినట్టల్లా నిర్లవాడిని యాతనలుపెట్టి కనిపిర్చుకో

మందమామ

నామకాదలేదు. ఎవ్వరైతే ఈ విషయము

నామకాదలేదు. ఎవ్వరైతే ఈ విషయము అమెప్పుడయ్యేలో పడినయో, ఆ కిలు నుంచి అవి మొలకెత్తి పెరుగుతూనే వున్నాయి. రాత్రిబిచ్చం తిండి నిద్రా లెకుండా, మందాకిని ఈ నమస్కను గురిచే తీవ్రంగా అలోచన చేస్తున్నది. ఈ కారణ ఫలితంబులతోనమే ముక్కటి దేవతలకూ మొక్కురున్నది. అమె ఆలో చనలు ఫలించేటందుకు తగిన అను కూలపడిస్తుంటున్నాడో అమరదానికి ఎంతో కాంక్ష వట్టలేదు.

వచ్చు. తన కోరికలన్నీ నెరవేర్చడానికి, దుంకగాలకూ దుశ్చైత్యంకూ తోడుపడ దానికి తండ్రివన కిరాతరాజు పోయంగానే వుంటున్నాడు.

ఇప్పుడు ముఖ్యంగా, తన ముద్దుబిడ్డదైన అర్ధశిష్యుడికి పట్టుకట్టించాలనే పట్టువల అమెమనసులో వృద్ధిపొందుకూపచ్చింది. అమెకు ఈ కాంక్ష వృద్ధిబనకొద్దీ నవతి బిడ్డపట్ల కాతీవ్యం ఎక్కువకాసాగింది.

కొడుకుమీద మక్కువ ఎంతగా ఎక్కు వయిందంటే—నవతిబిడ్డడిని పాతమారిపై కాని తనకుమారుడు గద్దెఎక్కడానికి ఏలు వడదనే నిశ్చయానికి వచ్చింది. ఎటువంటి దారుణానికి ఒడికట్టబానిశైనా అమెమనసు

చూస్తూ వుండి కల్లాణరాజ్యంలో ఒక చిత్రమైన వశంతి వ్యాపించింది—'గంధ ద్వలు దేవగణానికి చెందినవాళ్ళు. దేవ తలను మావపులు వివాహంచేసుకోవట మనేది కేవలమూ విద్వారమూ, కాస్తవిద్యద మున్నూ. ప్రేమోడుడు, కనివిని ఎరుగని ఇటువంటి వని చేయడానికి సాహసించాడు. తివకూర్చుని గంధర్వకాంతను పెండ్లాడినా డయి! పైగా, అమెవల్ల కుమారుణ్ణి కూడా కన్నాదామి!! ఈ పరిస్థితుల్లో దేవతల కోపకారణం వేరే చెతకాలెనా? ఇక్కడికి రెండొళ్ళనుండి వర్షాలు ఎత్తికట్టి బానికి, పంటలు నాశనకావడానికి ఇదే

కారణం' అంటూ ఈవిధంగా దేశమంతటా వదంతి మోగిపోతున్నది.

అనేకా అనేకా పాత్ర, ఈమాటలు రాజు చెప్పిన పదగానే ప్రయోజనం కలవరపడ్డాయి. 'ఇది నా పాత్రపాటు కాదే. లోకక్షేమం కోరి ఒక ఋషి చేసిన పని. ఆయన ప్రాధ్వలమే లేకుంటే నేను బ్రహ్మచారిగానే ఉండిపోతునే. ఆ మహానుభావుని దీవనకు విరుద్ధంగా ఇప్పుడి పుకారు ఎందుకు పుట్టింది? ఈ వివాహంవల్లనే ఇటువంటి అరిష్టం కలుగుతుందంటే ఆయన నన్నెందుకు ప్రోత్సహిస్తాడు?' అంటూ తనలో తను తర్కించుకుని తత్తరవేరపోగాడు.

తత్తరపడ్డాడే కాని, రాజు ఒక తీర్మానానికి రాలేకపోయాడు. ఇటువంటి సమస్యలను పరిష్కరించడానికి, ఇదమిద్దమని తెచ్చుటానికి సమర్థులు పూర్వంనుంచి, రాజగుఱి పుట్టిన పురోహితులే.

తనుక, తక్షణమే రాజు ఆస్థాన పురోహితుణ్ణి పిలిపించాడు. మనసులోకలిగినటువంటి బాధ చెల్లించి, గత్యంతరమేమిటని ప్రశ్నించాడు.

పురోహితుడుకూడా ఈ వివాహం కాస్త విరుద్ధమేనని నిష్కర్షగా చెప్పాడు. ఇతే—మరి దీనికి పరిహారమేమిటి? అనే ప్రశ్న

వచ్చేసరికి కళవేశపడ్డాడు. ఏమి?—ఒక వంక, అమాయకులైన పనివాడు మహిపాలుకు కళ్లవెలుగుగా కనిపిస్తున్నాడు! మరొకవంక భీకరస్వరూపం దార్చి రాణి మంచాకిని కళవేశ్వరంతో సంకరిస్తున్న దృశ్యం కనిపిస్తున్నది!! ఈ యిరువురి మధ్యని పది నలుగురున్న తననే యిప్పుడు రాజు ప్రశ్నిస్తూవుంటు!!

ఇన్నింటికీతోడు, రాజుపక్కనే కూర్చుని వున్న రాణి, తన కంకంమీద చెయ్యివేసి చూచి, సంతోషమేమిటంటూ పురోహితుడు స్పష్టంగా గమనించాడు. రాజు చేసిన ప్రశ్నకు ఏదోవక జవాబు చెప్పిరిరారికద! రాణి పుట్టేకం తెలియనే తెలిసింది. ఆమెకు

ఎదురెక్తుగా వెళ్లడమంటే తనకు సూరేళ్ళూ నిండినట్లే! అందుచేత, ఈ క్లిష్టసమయంలో 'మనం చెసేది పాపమా, పుణ్యమా?' అని యోచనచేయటానికి వ్యవధి లేకపోయింది.

'ప్రభూ!— దేవర కానించారు తనక చెప్పకతప్పదు. లేకానికి పట్టిన అరిష్టం కొలగిపోవాలంటే, దేవగణానికి చెందినట్టి, గంధర్వకాంతకు పుట్టినట్టి, చిద్దమ దేవలోకానికి పంపించివేయాలని కాస్తాలు హిమి మున్నయి' అని అంటూ, చెప్పలేక చెప్పలేక మనవచేశాడు.

రాజు అత్రంలే 'ఏమిటి! ఏమిటి!! మళ్ళీ చెప్పండి. నాకు అర్థంకాలేదు' అని పురపాకుణ్ణి చేగిరపిస్తాడు.

అందుకు ఆయన 'మహారాజా!—మన మహిపాలుణ్ణి దేవలోకానికి పంపించివేస్తే రాజ్యం మళ్ళీ సుఖికంగా వుంటుందని, పనివానికి పుణ్యగరులు కల్పించాలంటే యదావిధిగా ఇరిచేయాలని పండితులంటున్నారు. ఎంతట ఈపని బరుగుతుందా, ఎంతట దేశం బాగుపడుతుందా అని ప్రజలు యెదురుతెస్తులు మా స్తూవున్నారు ప్రభూ!' అని చెప్పాడు, విషయంగా.

దుర్భరమైన ఈమాట వింటూనే రాజు, కూర్చున్నవాడు కూర్చున్నట్టుగా నింజాన నంమిదనే సోలిపోయాడు. ఆయనకు పంది మీద చైతన్యం ఏసేలేదు. ఏకండ్రి భరించగలడు గట్టువంటి పరిస్థితి! రాణి మందాకిని వట్టరాని దుఃఖంలో మునిగిపోయింది! కొంతసేపు ఆపదారాలు చేసినతరువాత ప్రయోదుకు చేరుకొన్నాడు.

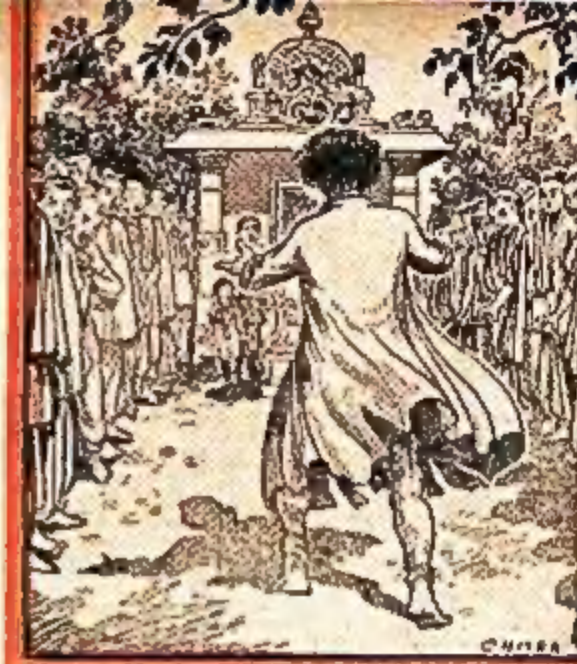
లోకంలో బయల్పెసిన ఈ వసంతి ఆయనను హృదయశత్రుంగా చేధింపబోయింది. మనసు ఎంతగా విరికమై పొయినప్పటికీ, కొందరవడక నిదానంగా యోచించాడు. అంతమంది పండితులూ, లక్షలాది ప్రజలూ అభినంటున్నది తమ కాదనటం ఎట్లా? ప్రత్యేకమే ఎంతగా వున్నప్పటికీ, బనవాక్యానికి యెదురీదటం ఎవరికక్కం?

నిర్వహణయందైన ప్రమాదులు కూల బడ్డారు. రాజ్యంలో ప్రజల హక్కులు యొక్కువయ్యాయి. అక వారు భరించలేక పోయారు. 'మహిషాసుర్ మర్ధిన్' అని పిలువబడిన సింహానికి అనేకమంది మారుమోగిపోయారు. ప్రజల బాధలు చూచి రాజు సహించలేక, బలంగా సమీపించాడు.

మహిషాసుర్ బలిదేవునిగానికీ ఏకాటమై పూర్తిచేశాడు పురోహతులు. అది భక్త కాళి ఆలయం. ఆలయం యొక్క అది బలిపీఠం. సుముహూర్తం పెట్టినరేపా వచ్చింది. పెద్దలందరూ సమావేశమయ్యారు. అక్కడ విరగబడిన అశ్వమేధం అనుకరణై రాలటం లేదు. అంతా నిశ్చలం!

అక్కడ రాజసాధంలో—అదిపిల్లలతో అటపాటలలో మునిగివున్నాడు పసివాడు మహిషాసురుడు. వానిని చక్కా అలంకరించారు. బాబాబుద్ధులతో ఉండేది, నగలు చివరనున్న కాళిక ఆలయానికి తీసుకవచ్చారు. గుడిలో వేదికపైన కూర్చో పెట్టి మంత్రపూజలు జరిపిస్తున్నారు. ఈ సందర్భం అంతా దేవిక అమాయకుడైన అ దివ్యునికే తెలియనే తెలియదు, పాపం!

అంతలో ప్రమాదులు ఏదైనావచ్చినవాని దాగా కోటిగి పరుగులెత్తుకంటూ వచ్చారు

గుడికి. తిప్పి కూర్చునివున్న పెద్దలవంక, పాపమందలంకా తిరిగి, "అయ్యా!—నా వివాహం కాస్తచిరుద్దమిన్నారు. అది దేవ గణాలకు ద్రోహమిన్నారు. దేవతలు కోపించి, ఈ దేశాన్ని కల్పించారంటున్నారు మీరు. కాదనను నేను. ఇందుకు పరిహారంగా దివ్యుని బలి యివ్వటానికికూడా అటంక పెట్టను. కాని...నాచి ఒక దివ్యునిక వున్నది...అదిమాత్రం నెరవేర్చండి" అన్నారు, దీనంగా.

'ఏమిటది?' అని ప్రశ్నిస్తున్నట్టుగా అందరూ ఒక్కసారి రాజువైపు తిరిగారు.

ప్రమాదులు తుడిపార బాబులు చేరదీసు కొన్నారు. సభవంక తిరిగి, 'పరిస్థితులు

ఇలా వక్రమార్గం వట్టిపందకపాతే, ఈ చివ్వారి మహిపాలుడు పట్టంకట్టుకోవలసిన వాడేకద! ఇతే, ఇవ్విడు కథ అద్దం తెలిగింది. విధివిలాపానికి ఎవళ్ళయినా తల ఒగ్గవరిపించి. నా బాబు పట్టాభిషిక్తుడైతే ఎలా వుంటేవాడో, ఒక్కపారి నన్ను కళ్ళారా చూడనివ్వండి. ఇవే నే కోరేది' అంటూ బారిగా చెప్పాడు. జనమంతరికి అప్రమత్తంగా బొటబొటమని కన్నీళ్ళు రారినై!

ఈ మాట రానికి మనస్కరించిపట్టు లేదు. వినవినలాడింది. ఏమేమో సంక్తులు చేసింది, కాని యివరూ లక్ష్మిపెట్టలేదు.

అప్పుడు పురోహితులపెద్ద లెది, 'ప్రజల హేమమాది ఏ ప్రభువు నహించగలడు? జనవాక్యం అలింది మన ప్రభువులు పిల్లవాడి బలికి అంగీకరించే వున్నారు. ఇక, గడియో కీలుమో పనివాడి తీవ్రుడు పానే పోతుందాయో. రాజంతటివాడు స్వయంగా వచ్చి కోరుతున్నప్పుడు కాదనటం మూర్ఖత

అనిపించుకుంటుంది. బాబుడికి ఒక్కసారి కిరీటం ధరింపించి, ప్రభువు ముచ్చట తీర్చండయ్యా!' అన్నాడు.

అక్కడవున్న నమస్తలమేలా 'పెట్టండి, బాబుడు కిరీటం పెట్టండి. ఒక్కమాటు కళ్ళవేరుకగా చూస్తాం!!' అని అవేకొత్త కేకలువేయ పాగాడు.

తక్షణమే దేవిడినుంచి కళకళ మెరిసే రక్తకిరీటం తెప్పించాడు. యధావిధంగా మహిపాలుడి కిరమ్యున వుండారు. పూల మాలలు వేశారు. కోలాహలం చెలరేగుతూ వుండగా, పసివానిని గుడిచుట్టూ మువ్వారు ప్రదక్షిణం చేయించి, బలిపీఠంముందు నిలబెట్టాడు.

మంత్రహోమలమధ్య పురోహితుడు 'త్రి శంకరీ! త్రి ధవానీ!!' అంటూ కత్తి ఎత్తాడు. అ లకలాది ప్రజల నేత్రాలు అన్ని పనివానిపైనే నిలిచితిన్నాయి.

అ కీలుంలో— [అంకా వుంది]

ట్ర కినులో—'అగు, అగు! మహిపాలుని తలపైన పున్న రత్నకిరీటం తిమాలి' అంటూ కేకచేశాడు, కిరాకరాచా. అందరూ నిశ్శబ్దమయ్యారు. అందరితోపాటు దుఃఖ సాగరంలో మునిగిపెన్న ప్రమాదుకూ విస్తరించాడు.

వెంటనే పుర్రాహరుడు, ఎత్తిన కత్తిని కింద పుంచి, మహిపాలుని తలపైనున్న రత్నకిరీటం తివామని రెండు చేతులూ చాచాడు.

అప్పుడు గుంజ దర్బజిల్లెటట్టు 'నాయనా! నిన్నా బలిచేయటం?' అంటూ మానవ భాషలో గొప్ప కబ్బం వినిపించింది.

నలుచికలా కలయచూచాడు జనం.

అంతలోనే, జననమాహం కంగారుగా చెల్లాచెదురు కాబోచ్చింది, 'హంస! హంస!!

బంగారు హంస!!!' అని అందరూ ఒక్క పొంగి ఎలుగెత్తి అరిచాడు. దానిని దూని వారు న్నందించాడు.

అది చిత్రవిద్విత్తమైన వన్నెలదిన్నెం రాజహంస! బంగారు రాజహంస!! ఇంవాక విడబడిన వయకులు ఈ రాజహంస వరికి నవ్వెనని, దాని కంఠస్వరం పెద్దదాని జన గంధర్వకాంత కంఠస్వరమెనని పెల్ల వాళ్లకునూ తెలిసిపోయింది. అయితే— అది ఏలా అక్కడికి వచ్చిందోమాత్రం ఎవరూ కనిపెట్టలేకపోయాడు.

మహిపాలుడు 'అమ్మా! అమ్మా!!' అనుకొంటూ పోయి, గట్టిగా ఆ హంస మెకను చుట్టెనుకొన్నాడు. వెంటనే రత్న కిరీటచారి జన మహిపాలుణ్ణి విపులైన ఎక్కిందుకని, అది ఎగిరి చెల్లాచెయింది!!

ఎగిరిపోతున్న హంసను చూచి, పురో పోతున్న రాజగురు ఆనెకంత—'కట్టండి! పట్టండి '! మాయపడి!!!' అని కేకలువేసి అంపరసూ తొందరచేశాడు. తొందరచేశాడే కాని, ఆ పక్షినేమి చేయడానికి ఒక్కళ్లకూ కాలుచేతులాడలేదు. చూస్తూవుండగా, అది అంతకుఐనికి ఎగ్గిపోయింది.

ఆ పక్షివాక్కులు విన్న కిలుంబింది అందరూ తీవ్రమైన ఆలోచనలో పడ్డారు. ఇందుకుతోడు, రాజగురు ఆనెకపకటం వారి ఆలోచనను మరింత తీవ్రతరం చేసింది. రాజ్యంలో పుట్టిన పుణ్యముకీ, ఈ సంఘ టినకూ సంబంధమేమిటా అని ప్రతివారికి

విజ్ఞాన కలిగింది. కాని, ఎవళ్ళకూ పరిచిన సమాధానం దొరకనేలేదు.

ఏమైతేనేమి, అమాయకుడైన వసివానికి గండం తప్పింపికదా అని అబ్బాలగోపాలమూ సంకోచించాడు.

ఈ సందర్భంలో ముందు రాజగురును వట్టి బంధించమని అబ్బాపించాడు రాజు. అలా అబ్బాపించగానే మందాకిని అలోచనలో పడింది. కిలుంకూడ నిలవక, ఒక్క రిప్తలో అమె అంతాపురం చేరుకున్నది.

గడంకా కనిపెట్టి చూస్తూవున్న అమె తండ్రి కిరాతరాజు, ఏదో గడచిన పున్నట్టు వసికట్టి, అమె వెనకాలే కనూ వెళ్ళాడు. అతడు వెళ్ళేసరికి మందాకిని కయ్యామంది రంలో పడుకొని ఉన్నది.

తండ్రి అమెను చెరవీసుకొని, 'అమ్మదూ! బరిగిండిపో బరిగింది, విదారించకు. అదీ వకమేలే — వసివాడు ప్రాణాలతో వెళి పోయాడు...'అని ఇంకా ఏమో చెప్పబోతూ వుండగా, మందాకినికి కరీరంలో ఒక విధమైన బాధ ప్రారంభమయింది.

'నాన్నా! కిమిందు. ఇంత వరకు లోకంలో మంచిదాని ననిపించుకొన్నాను. ఇప్పుడు నయగుర నెళ్లలో పడటం యిష్టం

లేదు. తీరా తొందరపడి రాజగురు చిక్కుకోనే చిక్కుకొన్నాడు. లేపు జరగ బోయే విచారణలో నివాసిదారు బయల్పడ్డ తప్పుడు. అందుకనే... అనేటంతలో ఆమెకు వంట్లో భరింపరాని అనేకమవుట్టుకని వచ్చింది.

అనేకమవుట్టే ఆమె, అర్థమయిత్తుం చేసి 'వాన్నా!—వనివాన్ని చూచుకో, బాగర్త! ఆస్పయ్యనికూడా ఇక్కడికి వచ్చేసి ఉండి పొమ్మను. నాకు కాలం నమిపించింది. మాటాడలేను. నేను చేసిన పనిమట్టుకు గౌరవకానియిటు! వాన్నా!—వనివాడు... అర్థకర్తుడు...' అంటూ, ప్రాణం విడిచింది.

తన గూరుకు మహిపారుడికి కలిగిన కష్టాలు చూడలేక గుండెపొలి మరణించి దని శివాతరాట విరిపింపసాగాడు.

అంతలో ప్రహేలుకూ వచ్చాడు. "దుర ద్యుస్తరంతుణ్ణి... చేతులాచా పెద్దకానిని పోగొట్టుకున్నాను. పనిచాడైనా అన్నాడుకదా అని ధైర్యపటిలంకలో వివరీకమైన ఈ అవాంతకం వచ్చినది. వాడు కాస్తా ఎగిరి పోయి! పోవీ, ఇక వాణ్ణిగురించి భయం లేదు, తల్లివద్దగకు చేయకొన్నాడుకదా అని సంకపించేటంతలో, నా మంహానికూడ

నమ్మి మోసగించిపోయిందే... నాగరి యింకెమికాను? వివర వాడు దిక్కు? అ మాయదేవుడు ఇన్నిపాట్లు తెచ్చిపెట్టడానికి నేనెం పాపంచేసుకొన్నాను...?' అంటూ వలవలం యెచ్చాడు.

నిమిషంలో యావార్త సగరమంతా అల్లుకుపోయింది. మరణించిన మంహానిని పైకి అందరకూ బారీకరిగింది.

మరికొద్ది రోజులకే విచారణ వచ్చింది. ఉన్నది ఉన్నట్టు చెప్పాడు రాజగురు. కుట్ర అంతా చిన్నరానిదే నన్నట్లు ఆయన సంజాయిషీవల్ల తేరింది. మాకురు వచ్చిన కుట్రలో పాదుపకబానకే శివాతరాట

అక్కడ ఉద్దేశించి చెప్పి, తన మాటలు విలసిల్లుతున్నట్లానికి చూడకు రాజగురు. కాని, అయినమాటలు ఒక్కటూ నమ్మలేదు. తనిపొయిన కానిమీద నెరం తనెని తను తప్పించుకొన్నానికి చూస్తున్నావని అంజయ ఉద్దేశపడ్డాడు.

రాజు దిగ్రుడయ్యాడు: 'పట్టం కట్టుకో వలసిన మహిపాలుల్ని పట్టమెట్టుకో భోయిన మహిపావని నీవు. రాజ్యకాంక్షతో అమాయక ప్రజను రెచ్చగొట్టావు, హింస పెట్టావు. రాజ్యమంతా అల్లకల్లోలం చెవి వేశావు. నా హృదయంలో చిచ్చుపెట్టావు. నిన్నెమిచేస్తే పాపముంది క్రూర! ఛా, నా

ఎదట మరి తనవడకు. నా రాజ్యంవదిలి పో!!' అంటూ మండిపడి, రాజగురుని కోట అవతలకు గెంజించివేశాడు. ప్రజలు అయినమ చూచి 'ఛి-ఛి' అన్నారు.

రాజు పరాభవించగా, లోకులు ఈసడిం పగా, తలపెత్తలతో చల్లనిరాజ్యం వదలిన రాజగురు, మరి వెనుతిరిగి చూడనే లేదు. జన్మలో ఇంతపరకెన్నడూ ఇటు వంటి అనుభవం ఎరిగివుండలేదాయన.

అ సమయాన తన కుంటుంబం ఏమై పోయిందోనే చింతకూడా లేకపోయింది అయినకు. భార్యచిద్దలను చూచుకుపోవా మనె దృష్టి కలగలేదు. 'చల్లనిరాజ్యమని ఈ గిడ్డపై! కినుమైనా నిలవకూడదు' - ఇదే అయిన చెనుకొన్న సిగ్గుయం. అడితప్ప మరే అలోచనకూ మనసులో కాపు లేక పోయింది. ఇంతటి వైరాగ్యభావంతో, రాజ గురు ఒక ఒక్కోమూ సుకల్పమూ లేకడా, కాళ్ళు ఎక్కడికి తిసుకుపోతే అక్కడికి పోగిపోతున్నాడు!

పోయిపోయి, రాజగురు ఒక అటవి ప్రాంతం చేరుకొన్నాడు. అరిసి, ఒక చెట్టు కింద కూర్చున్నాడు. సొలిపొయిన అ సుకు మారప్రానికి కుమకుపట్టినట్టయింది.

చందమామ

కొంచెంసేపటికల్లా గుర్రపుడెక్కల టకటక శబ్దం వినివచ్చింది.

అంతలో, ఒక యువకుడు ఆ దానిన వచ్చాడు. వచ్చి రాజగురువు చూస్తూనే గురుకుపట్టాడు. అతడే కిరాతరాజు కొడుకు మందపాలుడు. ఆ ప్రదేశమే కిరాతరాజ్యం.

నిమిషంలో రాజగురువుకు నమస్త ఉప దారాలా బనిగినై. మరుక్షణంలో అయిన కిరాతరాజు దివ్యకుటీరంలో ఉన్నాడు! అటుతరువాత రాజగురు ఎంతో చీసంగా తన స్థితిగతులన్ని మనసు విడిచి మంద పాలునికి వెళ్లిపోయాడు.

అందుకు మందపాలుడు అయినను ఉరదీస్తూ "గురుజీ!—ప్రపంచానికి నడిసంపగం ప్రజ్ఞాపంతులు మీరు. మీరు తందినంతమాత్రాన జగాలు తందించి పోతాయి. తాము ఇలా వాపోవడం పాపి కాదు. భైర్యం వహించండి. మీ అకిర్వాద బలం వుంటే సరి, అదిగో కత్తి చేతవచ్చి చెబుతున్నా. యిహోజన మందపాలుడు భల్లూరాజుని సంహారం అనిపిస్తోంది. ఆ కిరాతమంది మీకు నమస్త సాఖ్యాలూ నమో కూచినవని నమ్ముంది..." అయినా భీషణ ప్రతిజ్ఞ వట్టాడు.

■ కపటానికి రాజగురు సంకల్పించాడు.

అతే, గాతమైన ఆలోచనకూడా కలిగింది: 'మంచానికి మాట విన్నాను. చెడ్డాను. నలుగుర నెళ్ళలో వడ్డాను. పోలే—ఆ కిరాతరాజు నాపట్ల అనుకూలంగా వున్నట్లే కనిపిస్తాడు. కాని, వది వచ్చేసరికి తప్పకని తున్నగా వుంటున్నాడు. అతని సటస అంతు పట్టకుండావుంది. ఉండకమేమిటి? అతనికి మనుమనిమిదనే మనుకారం. వానిని విడిచి కిరాత సరిపలేడు. యివ్వకు చూడగా—ఈ మందపాలునికి రాజ్యకాంక్ష పట్టుకొన్న సంగతి స్పష్టమైంది. తడుగా వుండి, చివరి భల్లూరాజ్యం దళదాపరిస్తే,

అన్నివిధాలా నాకు మేలయిపోయింది. పైగా, మందానికిమూలంగా వచ్చిన చెడ్డపేరు మాసిపోయి, ఎవ్వరి గౌరవం ఏర్పడవచ్చు. ఆలా ఏర్పడిననాకు నా చాకపక్కానికి లోకమూ మెచ్చుకుంటుంది. పోతే, అటు ప్రమాదునిపైనా శివారాజు మీదాకూడ గవ్వంపచ్చినట్టూ వగ సాదరింప వచ్చు. ఇన్ని పనులూ ఒక్కమామగ నెరవేరడానికి ఇదే చక్కటి అదను. ఈ తరుణం పోనియకూడదు' అంటూ యోచించి, 'నాయనా!-నలే, మన చేతిలో యేముంది? చేతనైన పని చేసిమాదాం లోపం చేకుండా...' అన్నాడు.

అటుతరువాత, మంతనాలు సల్పడాని కని వాడుకయెడలూ రహస్యమందచానికి వెళ్ళాడు.

మందాకిని పోయినప్పటికీ వంశం నిం దిట్టందుకు అర్థకమ్మదైనా నిలిచివున్నాడు కదా అనే తృప్తికే. ప్రమాదుకు పనిచాసని ఎంతో ఆలిపానింత అనిపెట్టి, వెయ్యి కళ్లలో చూచుకొంటూ వున్నాడు.

త్వరలోనే అర్థకమ్మడికి పనినిమమూ, పట్టాభిషేకమూకూడా చేసి, కొంతలో కొంత మనస్థాంతరి పొందాడు.

మరికొద్దికాలానికే అర్థకమ్మడికి కుమారుడు కలిగాడు. ఇందుకు రాజ్యంలో అందడూ విరిచిలేని అనంతాన్ని పొందాడు. కుమారుడు 'చిత్రహను'డని పేరు పెట్టి, అల్లాపముద్దుగా పెంచుకొంటున్నాడు. ఈ విధంగా కష్టాలు గట్టెక్కి, మంచిరోజులు వచ్చినైకదా అని మంత్రపిఠావుండగా—

ఒకరోజున ప్రమాదుని అస్థానంలోకి ఒక రామచారి వచ్చాడు.కూడా ఒక లెఖ విసుకవచ్చాడు. అది పామరరాజులలో ఒకతైన మూర్ఖవడికపు రాజవద్దనుండి వచ్చిన లెఖ. ఆ లెఖలో—

‘భల్లానిరాజ్యమందు’ రత్నకిరీటదారసు’ అనువంశికంగా వస్తున్న ఆచారం. మేము- అనగా సామంతరాజ్యాలవారమంతా, తర తరాలనుండి ఆ రత్నకిరీటదారులైన ప్రభు పులకే తైమోమృచేసి కప్పములు కట్టు రున్నాము. ఈనాడు ఆ రత్నకిరీటం అదృశ్యమైంది. అర్ధకన్నులు కిరిటం లేని రాజు. పట్టం కట్టుకొని ప్రభువును మేము ఆమోదించలేము. ప్రభువునే ఆమోదించ నప్పుడు ఇక కప్పము కట్టివద్దా? ఇదే మా తిర్యానం’—అని పున్నది.

కంచెం నిషేధమవుతున్న ప్రమా దునికి ఈ లెఖ గొడవిపెట్టు లంది. ‘ప్రత్యు త్తరం వస్తుందిలే’ అని చెప్పి, ఆ వచ్చిన రాయబారిని పంపించివేశాడు.

తరువాత, విమ్యంకులైన కిరాతరాజుతో.

“మామా! మన భల్లానిరాజ్యానికి చెందిన సామంతరాజులు పరమసాదువులూ పదయ్యేడయులున్నారు. ఇంత కాలం నుండి లేని ఈ సంఘటన ఇప్పుడెందుకు కలిగిందిచెప్పా?” అని అంటూ, “యిప్పుడేం చేదాం మనీ?” అని వలస అడిగాడు.

అప్పుడు కిరాతరాజు బాగా యోచించి, ‘మనం బదులు రాని పంపికలంకె, పాలుని రప్పించాడు ప్రమోదుడు.

మనిషిపెళ్లి మాటాడటమే మంచిది, ఇప్పుడు సామంతరాజులున్న పరిస్థితిలో ఏ నమ యైన ఎలావుంటుందో చెప్పలేము. కనుక, ఉద్యోగస్థులను పంపడానికా విలు లేదు. పాత పెళ్ళి రాయబారి పూర్తిగా నష్ట కస్టచైతన్యవారి. సామంతరాజులను మాట లతో దారికి తిసుకురాగల తరుక్షణై ఘోషించారీ...’ అని చెప్పి ఉరుకొన్నాడు.

ఈ వలస బాగా నచ్చింది ప్రమోదునికి. ‘మామా!—మన మంపసాలుడు ఉంతగా ఎవరినో చెక్కుకోవటమెందుకు? ఉండు...’ అంటూ, వెంటనే కబురు చేసి మంద పాలుని రప్పించాడు ప్రమోదుడు.

పరిస్థితులన్నీ మందహాసానికి తెలియ
బిచ్చి, తనకు పిచ్చిన అత్తవంకూడా చూపిం
చాడు. "పిచ్చె వెళ్ళి సామంతుకరాజులతో నా
మాటలుగా ఇలా చెప్పు. 'ముందు కప్పుం
కట్టి మరీ మాదాదండరిసింది. రత్నకపిల
భారను శివరమూ గుటుంచి విషయమే
కాని, రాజగిర్యానికి సంబంధించిందికాదు.
ఈ నెవంపివ కప్పుం కట్టకపోయినట్లయితే
అవిధేయతగా పేదగణించవలసివస్తుంది'
అంటూ, నయానా భయానా మనసుకు నాటి
టట్టు చెప్పి, వాళ్లు కప్పుం కట్టేటట్టు చేసి,
వెంటనే తిరిగి రావలసిం" దన్నాడు.

అంటూ, రాజముద్రిక గల తన ఉంగ
రాన్ని ఇచ్చాడు. యిచ్చి, యిలా చెప్పాడు.
'దారిలో అమెతకు ఒకటిచెప్పిన రాజ
విధియెంతై. ఈ ఉంగరం చూపిస్తేనే,
కావలసిన సదుపాయాలన్నీ ఇవ్వగలై.
విరాజ్యంలో వివేకులైనా యధిచ్యుగా
పోవచ్చు' అని చెప్పి పంపాడు.

అప్పుడు కిరాకరాజు, కొడుకుతో
'నాయనా—విషయం చెనుకురా. ఈ విష
యం పట్టకైనా తెలియనియ్యకు, జాగ్రత్త!
అంటూ, మెరుగుపలు చెప్పాడు.

రాత్రవక పగలవక మందహాసుడు
ప్రయాణంచేస్తూ పోసాగాడు. ఒకొక్క
విడిదిలో దిగి, వెళ్ళాంతి తినుకుని, తను
ఎక్కివచ్చిన గుర్రాన్ని యీ విడిదిలో
పదిరివేయటం, అక్కడినుండి మళ్ళీ
అతను మరొక గుర్రాన్ని కిసికొని వెళ్ళటం
—ఇవీ ప్రయాణంచేసి పద్ధతి.

అలా మూడురోజులు ప్రయాణం చేసి
చేసి, నాలుగోరోజు రాత్రి ఒక విడిదిలో దిగి,
అలసట ఎక్కువ కావటంచేత నడుం
వార్చాడు. అప్పుడు అతని మనసులో
వదుగులెత్తిన సమస్యలు అన్నియన్నీ కాపు.
ఈ అలోచనలతోనే అతను గాఢ నిద్రలో
మునిగిపోయాడు. మునిగిపోయివుండగా,

సరిగా ఆర్థరాత్రవ్వుడు—[అంకా పుంధి]

3

సరిగా అర్థదాత్రప్పకు, గాధనిద్రలో పున్న మందపాలుణ్ణు ఎవరో లేచిపట్టయింది. చూస్తే, అతనికే వన్యాసి! ఉరికి వద్దాడు మందపాలుడు. సన్యాసి అతని బులు పట్టుకొని, "ఉవ్! అవతరికి పోయి మాబాడుకుందాం, రా!" అంటూ, వెంట తీసుకుపోయాడు. కంఠస్వరాన్ని ఒట్టి అ సన్యాసి యివరయిందీ వెంటనే తెలుసు కొన్నారు మందపాలుడు.

తన గుర్రాన్ని నడిపించుకొని మంద పాలుడు సన్యాసివెంట పోయాడు. గుఱు రుగా పెరిగిన చెట్లవసున కనిపించింది. అ చెట్లవంతుకు పోయి, సన్యాసి కమా ఒక గుర్రాన్ని తీసుకువచ్చాడు. అప్పుడు ఎవరి గుర్రాన్ని వాళ్ళుపెక్కి, చొడతీస్తూ ఒక యోశాత్రప్రదేశం చేరుకున్నారు.

"గురూ! ■ నిరివిలో మి కనలు ప్రవేశం ఎలా దొరికింది? ఇప్పుడు మన కర్తవ్యం ఏమిటి?" అని అడిగాడు అక్క ర్యంకో మందపాలుడు.

"వనివాడిని నీశం తెలుసు? ఎక్కడికి వెళ్ళాంన్నా సన్యాసికి అడ్డులేదుగా! ఇన్నాళ్లనిలచి నేను పెంచిన గడ్డ ఇప్పుడు వసికిచ్చింది. దానిశం.మి భల్లావరాహకు చేసిన తాళిమ స్పృశించింది ఎవరో తెలుసా, ఇంకికూ? సామంతరాజులందరినీ మంత్రిం చిపట్టు కట్టివేశా. 'మాకు స్వాతంత్ర్యం కావాలి. మందపాలుడే భల్లావరాహ్యాధి పతిగా ఉంచాలి' అని అందరి నేదా అని విందా. అంతరిలోనూ ఒక్క మితాక, అర్థ కర్మని మామ—సామంతుడూ మిగతా దేశరాజు! చిన ■ అనురథావతి మాత్రం

'చందమామ'

ఏదో విరహంగా మాటాడుతున్నాడట. కానీ, అతను కలిసిరాకున్నా మరేం ఫరవాలేదు," అన్నాడు, హుంకరిస్తూ రాజగురు.

"నే నిక్కడ వున్నట్టు మీకిలా తెలిసింది గదా!" అని మళ్ళీ అదిగాడు మందపాలుడు అతనితో.

అందుకు రాజగురు, "అమాయకుడా! ఈమాత్రం తెలుసుకోలేవా? మన ఏర్పాటు లన్ని కాగానే ఏరామీ అంజలి పెళ్లాను. వీవు ఘోర్వరదేశానికి రాయబారిగా వెళ్ళు కావసి తెలిసి, వెంటనే గుర్రంమీద బయలు దేరా. ధర్మసరాజ్య సేవాధిపతి దిన మా వాటి నీ జాడలు చెప్పాడు."

ఈ మాట విన్నగానే, మందపాలుడు తన రామబావపు బోగట్టాలన్ని వూసగుచ్చి నట్టు వెళ్లిపోయాడు.

■ విన్నాడు. రాజగురు. "వరే, నీ విక ముందుకు పోవద్దు. అక్కడినుండే మళ్ళిపో. ఘోర్వరదేశ ప్రభుత్వము కలుసు కోన్నానను. రాయబారినికీ జవాబుగా ఇలా చెప్తూ, 'కిరీటమనేది రాబదిహృం. అది రాజుకియానికి సంబంధించినదే కాని, ఊటులవిషయం ఎంతమాత్రమూ కాదు. తరకరాలుగా వస్తున్న రత్నకిరీటం తరించి నప్పుడే ధర్మసరాజ్యం మేము కైమోడ్చు చెని కప్పం కడకాము. లేకుంటే లేదు. నిర్బంధం చెస్తే యుద్ధానికి సిద్ధమే' అను.

"ఏకవిధంగా కయ్యాసి! కాలు దువ్వి, పురెక్కించు. వాళ్లను రంగానికి దింపటం నివలదు, తక్కిన వని అంతా నావంరు" అని చెప్పి. రాజగురు వెళ్ళిపోయాడు.

మందపాలుడు వెళ్ళింది మొదలు, ప్రేమోదుడూ కిరీటకరాజు యొదురు చూస్తూనేవున్నారు. అనుకోన్నకంటే ముందుగానే వచ్చేవాడు, మందపాలుడు. అతను అమరుపెట్టి పెట్టడంతోనే అతనితో 'ఏమయింది?' అని అదిగాడు, వారిద్దరూ.

"ఏమయింది! అక్కడికి వెళ్ళిన వానూ, నమ్మ వంపన మిగూ, తివరి అవ మానం అరిగింది. రాయబారిని నమ్మ గొరవెందడానికి బదులు, బంధుత్వాలు ఏకరువెత్తి, వానా మాటలూ అడిపారు. ఆ మాటలు శాంతిన్నా నేటి పరిశ్రమ. సామెతు లందరి తరఫున పెద్దన చెప్పి, విచ్చి కూతలు గూసే ఆ ఘోరరూపాను తలకెట్టి మొలకెయ్యాలి, నాకు సైదపట్టాలి. యుద్ధసన్నాహాలు చెయ్యండి అన్నారే. నను పొయి, మావాళ్ళను తయారీలో వుంచుకా" అంటూ, మందపాలుడు కిరాతరాజ్యానికి ప్రయాణమయ్యాడు.

మందపాలుడు చెప్పిన ఒక్కొక్క మాటకూ ప్రయోధానికి పాటుపం రెగి, దగులుకువచ్చింది. 'ఆ ఘోరరూపానికి ఎంత సాహసం! యుద్ధమంటే ఏమో అనుకొన్న ట్టుంది. రుచి చూసి ధైర్యం!' అన్నాడు పట్టరాని అహంకారంతో, ప్రయోధాడు.

ఇప్పుడు ప్రయోధాని మనస్సు పరిసరి విధాల పొయింది. 'మందపాలుని సైన్యం ఉండవచ్చున్నది. అదిగాక, మగధరాజు పతి-అర్జునకుని మామ ఒకడున్నాడుకదా! ముందు అతనికిరాని సాయం కోరాలి' అను

కొన్నాడు. కిరాతరాజును సంహరించే అక్కడికి ఒక వమ్మకన్యెట్లు వెంటనే రాయబారిగా పంపాడు.

కిరాతరాజుం చేతకొన్న మందపాలుడు తన కోమలవల్లందరికీ తప్పిదు ఇవ్వడానికి తగిన వాళ్ళని నియమించాడు. తరువాత, భద్రాణరాజ్యానికి తిరిగివస్తూ, ఒక రాజు విడిచిబో దిగాడు. మగధరాజునికి బయల్దేరిన రాయబారికూడా ■ నమయంలో ■ విడిచి బోనే మకాంబేయటం తట్టనించింది.

మాటా వలుకూ అడుకూ, రాయబారిని వాబు చూపమన్నాడు, మందపాలుడు. అతడు నందేహించాడు. అప్పుడు మంద

పాటుడు, రాజముద్రగడ ఉంగరం చూపగా
రాయచారి ఉత్తరం ఇవ్వక తప్పలేదు.

మందపాటుడు తెలివిమాదాడెకాని,
ఉత్తరంలో ఒక్కముక్కా అర్థంకానెలేదు.
అవన్నీ రహస్యపు సంజ్ఞలు॥ కావాలంటే
అతను అధికారవలం చూచి ఉత్తరం
తీసుకోవచ్చు. కాని గావప వతవలచుకో
లేదు. తిరుగుదలలో జవాబు తెస్తామకదా,
అప్పుడు చూడవచ్చునని తలచి, ■ ఏడిచి
లోనే ఎదురుచూస్తూ ఉండిపోయాడు.

తీరా, రాయచారి మగధకు వెళ్ళినది,
అమరభూపతి కండ్రి మరణశయ్యపైన
వున్నాడు. వాడుగు రోజులయిన తరవాత

గాని ఆ జాబు అందుకోనేలేకపోయాడు,
అమరభూపతి. అందుకొని, వెంటనే శనుకూ
లంగా జవాబు వ్రాసి పంపాడు. ప్రక్క త్తరం
పట్టుకొని రాయచారి భల్లూనరాజ్యం చేసు
కొన్నాడు. జవాబు చూచుకొని ప్రమో
దుడు పరమానందభరితుడైనాడు.

రాయచారికినం ఏడిచిలో వేచిఉండి,
మందపాటుడు విసిగిపోయాడు. 'ఏడు
టక్కరి. మరొకదారిని తప్పించుకు పోయి
వుంటాడు' అని అనుమానించి, భల్లూన
రాజ్యం పోకుండానే ఇంబిముఖం పట్టాడు.
ఏమంటే, తను ఇక్కడ రాయచారి
కోనం తనిపెట్టుకొనివుండగా, రాజగుడు
ఒకవేళ తనకోసం యింటికి వచ్చాడేమో?

మందపాటుడు ఇంటికి వెళ్ళేసరికి
నిజంగా రాజగుడు రానే వచ్చాడు. రాయ
చారివిగురించిన వృత్తాంతం అంతా విని,
"సరే, మంచివనే చెబు. ఏమైనా, మనం
దాదా బాగర్తగా ఉండవలసిన నమయం
నుమా అది. ఏర్పాట్లన్నీ చేసేవచ్చాలే" అని
హెచ్చరించాడు.

ఏముయితేనేం, పోయి పొనగింది. యుద్ధం
నిద్దమయింది. ఫలానారోజున ఇన్నిగంటల
ఇన్ని విముషాలకు సరిగా, ఫలానా మైదా

నంలో కలసివారి అని ప్రకటన జరిగింది. ఇరువదిలోనూ అతిమనకుగా యుద్ధ ప్రయత్నాలు సాగిపాడున్నారు.

భల్లూనిరాజ్యప్రజలు సంకోచంతో యుద్ధానికి తోడ్పడలేదు. వివిధంగా చూచినా వారిని అనుభవంగానే కనిపించింది.

యుద్ధానంతరం కాపరినివ జి. రోజూ, అగంటా, లక్ష్మిమూ వచ్చింది. మైవానానికి నడుమ బాధలు తిప్పి, తయారుగా వున్నాయి భల్లూనిరాజ్యసేనలు. చూస్తే, సామంతుల సేనలు పరిచయంగా కనిపిస్తాయి. ప్రమాదానికి దైవ్యం కనిపిస్తోంది.

యుద్ధం ముమ్మరమయింది—

మంచి వమయంలో భల్లూనిరాజ్య సేనాధిపతి వెనక్కు తగ్గాడు. వస్త్రాన్ని అమరభూమికి పాటుంచాలిడు. పైగా, వచ్చిన కోయదళాలేమో ఎదురుతిరిగి సామంతుల సైన్యంతో చేరిపోయినై. ఈవిధంగా, అన్ని కారణాలవల్లా భల్లూనిరాజ్యానికి అవసరమే కలిగింది.

భల్లూని సైన్యంలు చెల్లాచెదురు కావటంతో, ప్రమాదాడు ఒంటిపాలు బహిష్కరించాడు. ఇంతవరకూ ఒక కోయవానిగా తపించుకు వచ్చిన రాజగురు, విద్యులవిడిగా తిరుగులాడే మందపాలుని విరిచి "చూస్తామో? బంధించు ప్రమాదాడు" అని అజ్ఞాపించాడు.

విమి పాలుపాక నిలుచుండిపోయాడు మందపాలుడు. "అయ్యో! ముందు బంధించు. చుట్టరికం చూస్తేకాదు" అని గద్దించాడు రాజగురు. ఎదురాడలేక, మందపాలుడు వెంటనే ప్రమాదాడుకు చేరుకున్నాడు. అప్పుడు తన కోయవేషం విప్పి, రాజగురు వికటంగా నవ్వాడు. ప్రమాదానికి పట్టాని కోవేమూ, దుఃఖమూ ఒక్కసారిగా కలిగినై. అదే వమయంలో, కిరారాజా అర్ధక్షయ్యడూ కనిపించటం

లేదని ఒక వార్త వచ్చింది. ఇందుకు దిగ్భ్రమ చెందాడు మండపాలుడు. 'సరి, చూడాలే' అన్నాడు. నిబ్బరంగా రావలెను.

అంతలో—కంతడూరాన ఏదో సైన్యం వస్తూన్న అరికిని చూచి, చూడగా, అది మగధరాజు సైన్యమే. అంతా తిలకమకత యివ్వకు వచ్చాడు, అమరభూపతి. వచ్చి, స్థిరీకరులన్ని తెలుసుకొన్నాడు. భల్లాని రాజ్యానికి సామవశలికపోయినందుకు చింతించాడు. కానైతే, తది సామంతు లతో వైరం పెట్టుకోదలచలేదు. సమయానికి అందుకో లికపోవడానికి తండ్రిబమ్మ పాకుపెట్టి, యుద్ధిగా తప్పించుకున్నాడు.

ఈ వారతమంతా కనిపెట్టాకూర్చున్న ప్రమాదుడు అమరభూపతినిమాచి 'ద్రోహి' అనిమాత్రం అని తీరకొన్నాడు.

ఇరిప్పడు మండపాలుని వట్టాభిమేక మహోత్సవం చూడడానికివి అందరూ భల్లానిరాజ్యం చేసుకున్నారు. అందరూ కనిపిస్తున్నారాని, ఎంత వెలికినా అర్థ కర్ముని భార్యా, అమెకొడుకు చిత్రహనుడూ కనిపించలేదు. అంతాపురంలో వెలికారు, కయ్యామండిరంలో వెలికారు. మరెక్కడవే వెలికారు. వాళ్లు కనిపించవలెను.

మండపాలుడు విస్తుపోయాడు. రాజ గురు చూడనలో వచ్చాడు. రాజులందరూ విశ్వేష్టలైారు. తల్లిని, కొడుకునూ వెలికి పట్టమని వెగిరపెకకూ అజ్ఞాపించాడు రాజగురు. నిలుచున్నపాటున టటులు బయలుదేరి, వమదిక్కులకూ గబగబ వసుగులెత్తాడు.

ఏన్నడైతే ప్రమాదుల్లి బ్రతుకెకరని తెలిసింది, అకిలమందె అర్థకమ్మడి భార్య తన రానడుస్తురు తినివెసింది. ఒక దాపిగా తమారయింది. కొడుకు చిత్రహనుడికి వికారంగా మనిషాని ఒక పెదబాలునిలా కనబడెట్టు చేసింది. ఇలా మారువేషంలో

వుంది, తమను ఎవరూ అనుమానించ
కుండా తప్పించుకొని, చాకచక్యంతో కోటలో
నుంచి బయటపడింది.

బయటపడిందేకాని, ■ కనుంసుంచి
పాపం, ఆమెకు కంపరపాటు ఎక్కువే
అయింది. ఇదెళ్ల వసినాణ్ణి వెంటబెట్టుకుని
పరుగెత్తవలసి వచ్చింది. ఎంతకన్నెరుగని
నుకుమార్తెపాని ఎంతకని పరుగెత్తవలదు!
వెళ్లి వెళ్లి, కొంతదూరంలో ఒక చెట్టుకింద
పోలిపోయింది. కుర్రవాడు ఆమెను కది
లించాడు. ఎంతకూ ఆమె లేవలేదు. ఏమి
తోడక "అమ్మా! అమ్మా!!" అనుకొంటూ,
ఒక చాచి తెన్నూ లేకుండా, కాళ్లు
తూడ్చుకుపోయినంతవరకూ వనివాడు
కంగాడుతో పోసాగాడు.

అలా కుర్రవాడు పోయిన మరొక ద్వి
సేపటికల్లా భటులు వెరుక్కుంటూ అచేదికి
వచ్చారు. వచ్చినవారిలో ఒకడు అర్థకడ్చుని
భావ్యను ఇట్టే గుర్తుపట్టెగాడు.

భటుం అలికిడికి ఆమె లేచింది.
లేస్తూనే, వనివాడు కనబడక, వెకకనారం
భించింది. ఆ భటులే వానిని ఏమో చేసి
వుంటారనుకొని ఆమె, "ఏడి, నా చిత్ర
చానుగేడి, చెప్పండి! చెప్పండి!" అంటూ
ఒక్కచెట్టుడ వెలసించసాగింది. కుర్రవాడిని
దాచివేసి ఆమె మాయచేస్తున్నదని వాళ్లు
అనుమానించారు. "కుర్రవాడు ఏడి?
ఎక్కడ దాదాపు, చెప్ప" అంటూ ఆమెను
గర్జింపసాగాడు.

చివరకు వాళ్లు, ఆమెను వట్టి తీసుక
పోయి, రాజగురు ఎదుట నెలబెట్టాడు. రాజ
గురు ఉగ్రుడయ్యాడు. "ప్రమాదుల్ని వెసిన
గది వక్కనే దీనిని పడవేయండి. పట్టాధి
పతికం కాగానే చూచుకోవచ్చు. మాయల
వాడు చిత్రచానుల్ని పట్టించి, అ దుర్మార్గుడు
కిరాకరాజుని అర్థకడ్చుట్టి కూడా వెతకండి.
శ్రుతేషం ఉండకూడదు" అన్నారు
కఠారంగా. అప్పుడు— [తంకా వుంది]

4

అప్పుడు రోజుకంటూ వచ్చాడు ఒక పెన కుడు. "ప్రభూ!—ఈ రాతరాజా, అర్థ కర్ముడూ చచ్చిపోయాడు" అని చెప్పాడు.

ఈ మాట వింటూనే, "చచ్చాడా? వదిలింది ఏదీ!" అన్నాడు రాజగురు ఏదో పెద్ద భారం దిగిపోయినట్టుగా. "కుర్రవెధవనికూడా వెతికివట్టండి!" అంటూ హెచ్చరికకూడాచేశాడు. అంతలోనే, యుద్ధ రంగంనుంచి ఆ రెండు కళాకారులనూ నిహయలు మోసుకువచ్చారు.

రాజగురు ఆలా అన్నందుకు మంద పాలుడు మనసులోనే చాలా భేషపడ్డాడు. కాని ఏమీ అనలేకపోయాడు. తండ్రి మరణానికి ఎంతగానో దుఃఖింపాడు. అది కనిపెట్టాడు రాజగురు. మందపాలునికి తిరుగా తండ్రివైన మమకారం కలగటం

చూచి, అతనికి వానియందు వెంటనే చెరక భావం పొడమింది.

ఈ చార్త చెవినివడిందే, చెరలో వున్న ప్రయోధుడు కూలిపోయాడు. అర్థకర్ముని భార్యకు స్పృహ కన్పించింది.

యుద్ధఫలితంగా వచ్చిన మరణచార్త లకు సామంతులందరిలో విలపించినవాడు అమరభూపతి. ఏమి?—కన్న కూతురా చెరలో వుండే! కమగందు కనపడకుండా పోయి! అట్లాడు అర్థాంతరంగా చచ్చి! ఇంకెంతవారి ఇంతకంటే?

తీరని దుఃఖంలో మునిగివున్న అకను పట్టాభిషేకంలో పాల్గొనేదెమటి? అయినా, పలుగురికోపాటు ఉండక తప్పిందికాదు. అతని కీరమే వున్నది కాని, మనసు అక్కడ లేనేలేదు.

• చందమామ •

ఏమయితే కాని అని, చకచకమంటూ పట్టాభిషేకపురిపాటలు చేయసాగాడు, రాజగురు. ఈ సందడిలో మగధరాజ్యం నుంచి ఒక పేదకుడు, అమరభూపతి తండ్రి చనిపోయిన వర్తమానం తెచ్చాడు.

కష్టాలపైన కష్టాలు వచ్చిపడినందుకు దుఃఖించాడు అమరభూపతి. మందపాటినివద్ద, రాజగురువద్ద సెలవుతిసుకొని, తక్షణమే తన రాజ్యానికి మరలిపోయాడు. కాని మనస్సంతా మనుమని మీదనే పున్నది!

తాంఛనప్రాయంగా మందపాటునికీ పట్టాభిషేక మహోత్సవం జరిగిపోయింది. ఎవళ్ళ యిళ్లకు వాళ్లు వెళ్ళిపోయారు.

పట్టాభిషేకం జరగటం ప్రజలశ్రమంత యిష్టతగా కనిపించలేదు. ■ కారణంగా ధర్మావరాజ్యంలో గొప్ప చూపు వచ్చింది. ఏమీ అంటే, ఇప్పటియిద్దం శివలక్ష్మి అధర్మయుద్ధమని అందరకూ తెలియటం. ప్రయోదూడూ, అర్ధశిష్యుని భార్య అందీలై వుండటం - ఎక్కడినించో వచ్చిన మంద పాలుడు గద్దెమెక్కటం - ఏటన్నిటికెమి? నిరవరాధి బస అర్ధకన్నుడూ, వానిని కని పెట్టుకునివున్న కిరాకరాజు మరణించటం, —ప్రాసం! పనివాడు, చిత్రవాసుడు కని పించకపోవటం—ఇవన్నీ ప్రజకు నహింస రాని విషయాలయ్యిన్.

"మా మారాజాను విడిచిపెట్టండి! మా పట్టమహినిని విడిచిపెట్టండి! ప్రయోద మహారాజు మాకు ప్రభువుగా వుండాలి!" అంటూ వాళ్లు గగ్గోలుపెట్టారు.

మందపాటుజేమి మాటాడలేకపోయాడు, రాజగురు! ప్రజమే సముదాయించడానికి యత్నించాడు. అంతేకాదు, వారి వృద్ధిగానికి అనుకూలంగా దండరాకూడా వెయించాడు. కాని, అదెవళ్ళా చెప్పిపెట్టలేదు. దానిపైన రాజగురు ఉగ్రుడై, ప్రజను హింసించ సాగాడు. కాని ప్రయోజనం లేకపోయింది.

కంకివృదు-హంసామార్గంవల్ల ప్రజను
చారికి కినుకరాల్చేము, అని రూఢిచేమ
కన్నాడు రాజగురు. అయితే, మరి ఎలా
లోంగడియటం అని యోచించి, 'ఒక
విదేశ్యవరకూ వివిధమైన పన్నులూ
మీరు కట్టవక్కరలేదు' అని అంటే, చచ్చి
వట్టు ప్రజ మన దారికి వస్తామకదా అని
విశ్వయించుకొన్నాడు. అయితే, ఆ విదేశ్యు-
రా బ్యాంకాన్ని నిర్వహించటం ఎలా?
దల్లానరాబ్యవృత్తి బావానా యుద్ధవల్ల తారీ
అపాయిండ్? ఏంచేసేవి? దాగా అలోచించి,
రాజగురు వెంటనే ఒక కాఫీదు ఇలా
సామంతరాజులందరికీ పంపించాడు.

"మీరు నిష్కారణంగా ప్రకటించిన
ఈ యుద్ధంలో చల్లానరాబ్యప్రజ ఎక్కు-
వగా వస్తేనది, వలిగిపోయారు. వారిని కాపా-
డటం ప్రభువులమైన మాకూ, మా
సామంతులైన మీకూ విధి అయివున్నది.
విదేశ్యవరకూ ప్రజమంది పన్నులేమి
వసూలుచేయకూడదని, మన రాబ్యం
మామూలస్థితికి వచ్చేవరకు అవసరమైన
వదుపాయాలన్నీ, వారికి చేయాలని విశ్వ-
యించాము. ■ పని కోసనాగంటే మీ
రందరూ చాలా తోడువదాలి. ఇప్పుడు

అరుగుడుగా ఈ సమయంలో, కబానాకు
చేరవలసిన కప్పము రెండింతలుగా
కట్టనం మీరు చేయవలసిన మొట్ట
మొదటి పాటుం..." అని ఆ కాఫీదులో
వ్రాసిఉన్నది.

కాళిరు చూడగానే సామంతు-
లందరూ చేరి ఘోర్ధరరాజు పెద్దరికంకింద
సమావేశమయ్యారు. ఉన్న మారాజును
వరులకుని, తివిసాని కష్టాలు కొనితెచ్చు-
కున్నామే అని వారు చాలా విచారించారు.
ఎంత చర్చించినా, ఫలితం కాలలేదు. చివ-
రకు వారు అమరభూవతిని కలుసుకొని
యోచించారు. అనుభవజ్ఞుడైన అమర

భూవతి మంచిచెడ్డలూ, ముందువెనుకలూ
బాగా యోచించి—

"అప్పుడు మనం ఓప్పు వహించవలసివే
వరీకనమయం. మనం ఏపాటి ఉద్రేక
వదినా, ఏంచెసినా అ రాజగురు అభినేంద్ర
వున్న ప్రమోడుడికి, అర్థకర్ముని భార్యకూ
ప్రమాదం కలగవచ్చు. రాజగురు బహు
క్రూరుడు. ఏమైనా చెసుదీయడు. కనుక,
ఈ వరిస్థితిలో వాడు ఎటువంటి పాపాలు
పెట్టినా అనాగిమనాగి వుండటమే మంచిది.
అప్పుడు మనం ■ వనివాణ్ణి ఎలా ■
వెలికితెచ్చి కాపాడుకోవటం ముఖ్యం"
అంటూ వలహా చెప్పాడు.

సామంతరాజులకు ఈ మాటలన్నీ బాగా
పచ్చివై. కొంతమంది వెంటనే వనివానిని
వెడకడానికని గుర్తులు చెప్పి దారులను
వలుదిక్కులా వంపించారు.

అతని వలహాను అనువరించి సామంతు
లందరూ ఇలా ప్రత్యుత్తరం వ్రాసి వంపిం-
చారు. "మీరు వచ్చి మాకు బోధించిన
పాతపులన్నీ అకిరాలా కిరపావహించాము.
మాకు యుద్ధంకొరకు చాలా ఇద్దరుయిస్తే.
రక్తకరిటం లేని రాజులకు కప్పము కట్ట
వక్కరలేదని చెప్పగా, నిలమననుకొని
నమ్మి, అప్పుడు అలా బవాలు వ్రాశాము.
ఇవాళకు ప్రతిఫలంగా వచ్చిన యుద్ధంలో
పొల్లాని, కప్పపస్త్రాలకు పాల్పడ్డాము. అప్పు
డింతలోనే మీ సునమే ఇలా మారిపోకుం
డని మేమెప్పుడూ తలచలేదు. యుద్ధరంగం
నుండి ఇంటికి చేరకముందే కప్పము
కట్టాలివని కాపిస్తారని, అదీ రెండింతలుగా
కట్టమంటారని కలిసినా పూహించలేక
పోయాము. భల్లాజరాజ్యం మీకు పొన్నగ
మైనదే, వాగ్దానంచేసినట్లుగా మాకేచె స్వర్గ
పొల్కాలు కలుగుతవని అశించాముకాని,
ఇటువంటి కలిసినా విధిస్తారని అనుకో
లేదు. మా కష్టనిఘరాలు విన్నవించు

కుందామనుకొన్నా, అవ్వడు మీరు ఆలోచించేటంతటి సైమికంలో ఉన్నట్టు తోచనందున, ఇక విరమిస్తున్నాము."

సామంతుల ప్రకృత్యంతరం చూచి, రాజగురు ఏమనడానికి విలుకాలెడు. "నా మంత్రమే నాకు బెదిరికొట్టండే! నే చెప్పిన ఉపాయాలే నాకు భస్మాసుర వరాలుగా పరిణమించినయే!!" అని వరిపోసి, మళ్ళీ తీవ్రమైన యోధనలో పడ్డాడు.

అటు ప్రజల హావ! అటు సామంతుల చూపణ! గట్టిగా ఒత్తిడిచేస్తే ఎక్కడ యుద్ధానికి పస్తామందారో అన్న భయంచేత వాళ్ళని ఏమి ఆపలేకపోయాడు. ఏమిచెప్పినమ్మించువామన్నా, ముసలిరాజానూ, అర్ధతర్కూని భార్యనూ పదిలితేకాని ప్రజల తారుకొనేట్టులేదు. విడిదిపెట్టలే కథ అడ్డంకియగు కుందాయిరి. ఎలా? ఇందులో ముందు ఒక అనాంతరమైనా చాటితేకాని విలులేదు. అవ్వడు మెరపులాగ ఒక యోధన తట్టించి, ఆయితే, తనకో మందపాలుడు ఏకీభవిస్తాడనే నమ్మకం లేకపోయింది.

కొడుకును చేరబెరిచి, రాజగురు తన మనసులోని వ్యూహం వెల్లడించాడు. కొడుకు వెంటనే అమోదించాడు. అంతేకాదు, ఈ

వ్యూహమే నిరవేరివట్టయితే, తనకు చిరకాలంనుంచి గం కోరిక - వల్లారాజ్యం పొందేవాన్ని ఆక్రమించటం - అట్టే తిరిపి గండనికూడా చెప్పాడు.

కొడుకు ఈ అభిలాషను వెల్లడించగానే రాజగురు మనసు అరిచిత్రంగా మారి పోయింది. ఇందుకు తోడు, సేవకులు తిరిగి వచ్చి చెప్పిన మాటలనుబట్టి దిగ్భానుడు చచ్చేపోయాడని తెలియపచ్చింది. కాగా, మందపాలుని అవలకు నెట్టవేసి, కొడుకునే గద్దె యెక్కించువామన్న అగ అంకురించి, వృద్ధికాబోచ్చింది. తండ్రికొడుకులు ఇద్దరూ ఒకటై, ఆలోచనలో పడ్డారు.

మరునాటి తమ వన్నాగం అమలు
బడుపుచామని కట్టుపట్టాలన్నీ చెకారు.
'నే నక్కడనే వుండి వ్యయంగా
యోర్పాటులన్నీ చూస్తాగా!' అని కల్లడిరి
ధీమాచెప్పాడు, విన్నవాడు. కొడుకు
తెలివితేటలకూ, రైర్యసాహసాలకూ రాజు
గురు లోలోని సంకల్పించాడు. అంకే
మున్నది? తన ముద్దులకొడుకు భల్లూ
రాజ్య నింపాదనంపై కూర్చునివుంటే కళ్ళ
వేడుకగా చూడటం రహస్యం వేసేకదా, అని
పొంగిపోయాడు.

కల్లడి కొడుకులు అనుకోన్నప్రకారం,
అనాది రాత్రి—

రాజగురు కొడుకు వనివాళ్లను రప్పించి,
అద్భుతమైన పాఠనాలేవో యిచ్చి, కరా
గారానికి నివృత్తులైందమని ఆల్లాపిం
చాడు. ఏయే శాస్త్రాలు ముందుగా అంటూ
కొవలో చెప్పాడు. పైగా, ముట్టించవలసిన
సమయంకూడా చెప్పాడు. ఇదంతా
ఎవళ్ళకూ తెలియదు! అనుకోన్నకంటే
ముందుగానే నివృత్తుకుంది. చూస్తూ
వుండగానే మంటలు యిగ నివచ్చి నై.
అప్పుడు అక్కడకు వచ్చిన రాజగురు
కొడుకునకు అకస్మాత్తుగా సంకయం కలి
గింది. ప్రయోజనం గది అంటుకున్నదా,
లేదా? అర్థకయ్యనివాళ్ళ వుంటే గది అహంక.
అయిందా, లేదా? ఈ వెగిరపాటుతో అతను
అ రెండు గదులవద్దకూ గలగలమంటూ
పోటోయాడు. కాని, అంకలోనే ముందుకూ
వున్న దూరం మీద పడింది!

చూడబోతే, నగరమంతా గోలగోల!
కంగారుతో లేచారు ప్రజలు. అటు అటు
వరుగులిక్తారు. శిశ్యా, వశ్యా, శిష్యు
కువ్వారు. యేకదారగా ఏడ్చారు. పెడ
బొబ్బలు పెట్టారు.

ఈ యేడుపులేమి లక్ష్మిపెట్టలేదు అగ్ని
దేవుడు. తన పని తన చేసుకొనిపోతూనే.

వున్నాడు. అన్నదే బ్యాంకు ఆకాశానికి
అంటుకున్నవి. రాత్రి వగయగా వెలిగింది!

కాస్త నిద్రించే కలవాళ్లంతా పిల్లమోసి
అగ్గి అరుసబోయారు. యిసుక తెచ్చి పోయి
పాగాయి. దైత్యవంతులు చొరుచుకుపోయి,
ఏలైనంతవరకు, కారాగృహపు గదుల
కాళాలు వగలగట్టి లోపలివాళ్లను బయటికి
తిసుకునట్టాడు.

అంతలో ఈ వార్త కొటలోకి ప్రాకిపోయి
మందపాలుడుకి తెలిసినది. కలవరపడ్డాడు.
'ఏమి ఈ హొరం! యివడుచేసిన పని? ఈ
ప్రమాదంలో, అర్థకర్ముని భార్యగాని
చచ్చిపోయిందా! నేనే కుట్రచేసి చంపా
నని ప్రజలు అనుకొని ఎదురుతిరగదు
కదా! ఇప్పుడున్న పరిస్థితులలో అటువంటి
నింపలు నేర్చిన వడటమూ పెద్దపనికాదు!
అనుకొంటూ, ఉన్నవాడున్నట్టుగానే కారా
గారానికి పరుగెత్తాడు. ఎంతమంది వద్దన్నా
అగక పోహసించి, దోపరికు చూశాడు.
ప్రమోదుడు బంధించబడిన గదికాళాలు
వగలగట్టి, మరుక్షణంలోనే ప్రమోదుణ్ణి
ముఖానైన వెసికొని బయటికి వచ్చాడు.
తిరిగి వెళ్ళి, అర్థకర్ముని భార్యతోగది
వగలగట్టి చూశాడు. ఆమె ముసవారి

చచ్చిపడివున్నది! ఇది విని అందరూ
గిట్టుమన్నారు! ఈ వార్తనిన్ను ప్రతివాళ్లకూ
లోకమే చికబిగా తోచింది!

కాళం విగించివుండటంనల్ల తప్పించు
కుండామన్నా ఆమెకు వియకలేదు.

హొరం! దుర్భరం! అంక యింకో
మంది తక్కిన గదులలో చచ్చిపడివున్నారు.

అంతలో రాజగురు అక్కడికి వచ్చాడు!
మంటలు చూశాడు. మతిపోయినట్లుగా
కారాగారమంతటా కరియడిరిగాడు. తల
వనితలంపుగా దూరంకింద తన కొడుకు
చచ్చి పడివుండటం చూచి, వ్యుతికన్న
అక్కడనే పోలిపోయాడు!

శ్రద్ధిని విడిచిపోయిన చిత్రభానుడికి 'మిత్రా నందు'దనే ఒక మహాయుధ దర్శనమయింది. ఆ మహర్షి యెవరో కాదు, అవాడు ప్రమోదమహారాజుకు పరిచయమైంది యిచ్చిన సిద్ధుడే!

మిత్రానందుడు మహాయాగం ఒకటి తలపెట్టాడు. సంకల్పసిద్ధికోసమని శిష్యులందరితోనూ, భల్లూకరాజ్యానికి సమీపంలోనే ఒక ఆరణ్యమందు బప్పుడు ఉనికి యేర్పరుచుకొని వున్నాడు.

యాగాన్ని గురించిన ప్రయత్నంలో ఐదులుదేరి పోకూపుండగా, అదృష్టవశాత్తు చిత్రభానుడు తారసపడ్డాడు. చూస్తూనే అయిన, దివ్యదృష్టివల్ల ననివాని పుట్టు పూర్వ క్రూరు తెలుసుకొన్నాడు. 'అబ్బాయి!—ఆ మానిపోయిన సైగుర్త విప్పి, అనతల పారవెట్టెయ్యి' అన్నాడు. వెంటనే వానిని తనకూడా అక్రమానికి తీసుకపోయాడు.

మిత్రానందుని శిష్యులందరూ చేరినప్పుడు సుందీ చిత్రభానుడు అతిచురుకుగా అందరి మీద విద్యులన్ని అత్యసంపాగాడు. సమస్త కష్టాలూ నేర్పి గురువుకు నియం శిష్యుడైనాడు. మిత్రానందుడు వానిని ఎంతో అదరంతోనూ, అభిమానంతోనూ చూస్తూ, తగినవ్యవేత గుర్రపుస్వారి, విలువిద్య మొదలయినవన్నీ నేర్పించి, గొప్ప ప్రవిణునిగా తయారు చేశాడు.

ఈవిధంగా చిత్రభానుడు వది సంవత్సరాలపాటు మిత్రానందుని అశ్రమంలో ఉండేసరికి, అతడొక కూడునిగా, ఏడునిగా రాణించే లక్షలాలన్ని వానిలో కనబడినై.

జాగానే వున్నదింకపరకు. అయితే—పాపం, వనివాని విషయంలో గట్టిదిక్కు ఒకటి కట్టబడింది. అతని విద్యాభ్యాసమయితే దిగ్విజయంగానే పూర్తి అయింది. సమస్తకష్టాలలోనూ ప్రవిణుడయ్యాడు.

కాని—

[తంకా వుంది]

5

కాని—చిత్రభానుడికి రోజూ ఒక చిత్రమైన కల రావటం ప్రారంభించింది. ఆ కలలో ఎవడో కనబడి, "నాయనా, చిత్రభాను!—నా అత్తకు కాంతి కలిగించువా? చిత్ర భాను!—నా అత్తకు కాంతి కలి గించువా?... " అని వారిగా అడుగుతూ ఉండేవాడు.

మనివానికి ఇదేమి భోధపడలేదు. రోజూ రోజూ ఆ కలలో కనబడే వ్యక్తి ఇంకా యిక్కువ వారిగా బలిమివారివట్టు అని పెంచింది.

అది కలగదా అని మొవట తెలికగా తన వైద్యుడు, చిత్రభానుడు. కాని, అదేసరిగా రోజూ కల రావటంతోనూ, అంతకంతకు అది ఎక్కువ కావటంతోనూ, మనివానికి జిహ్వాన కలిగింది.

ఏమి పాలుపాక, ఒకనాడు ఈ సంగతి గురువుకు చెల్లించి, 'ఇందులో అంతరార్థ మేమైనా వున్నదా?' అని ప్రశ్నించాడు.

అందుకు మిత్రానందుడు "లేకేమి వాయనా!—ఇలాంటి కల ఏమీ రావటంలో ఎంతో అంతరార్థమున్నది. ఏను" అని ఇలా ప్రారంభించాడు.

"...ఒకప్పుడు ఇంద్రవజ్రలో ఒకనాటి గంధర్వుడు ఉండేవాడు. అతనికి యిద్దరు భార్యలు. పెద్ద భార్యకు ఒకడూ, చిన్న భార్యకు ఒకడూ కొడుకులున్నారు.

ఆ గంధర్వునికి దేవేంద్రవజ్రలో గొప్ప ఉచ్చేగం. ఆ ఉచ్చేగానికి గడుపు ఇరవై సంవత్సరాలు. గడుపు తిరిసేకరువారే అతని సంగతివారు. వందల సంవత్సరాలు.

'చందమామ'

సంతతి లేకపోయినట్లయితే అతడే మరి
ఒరనై సంపత్తురాలు వసిచెయ్యవచ్చు. అది
■ ఉద్యోగం పద్ధతి.

అప్పుడి గంధర్వుడికి ఉద్యోగకాలం
పూర్తిబోయింది. న్యాయవ్రతాను ఉద్యోగం
అతని పెద్దకొడుకునకు రావారి. అతే, వాడిని
తప్పించివేసి తన కొడుకును ఆ వదలిలో
పెద్దాలెవని చిన్నభార్యకు ఆక కలిగింది.

చిన్నభార్య గడుసుంది. తర్తను ఎక్కు
వగా అకర్షించగలిగిన చతురమతి. పాతే-
పెద్దామె కొడుకు సాధువు. వానికి తల్లి
ఎంతో వినకట్టి అంతే. ఈ కిలక మెడిగిన
చిన్నభార్య వలలడడ్డను చెరచినా,

"వాయనా!—నే నొక వ్రతము నొకల్పించి
పున్నాను. ఆ వ్రతానికి దేవతలందరినీ
అహ్వానించారి. వ్రతంబలో ఉంటే పున్న
బాదున్నిడక వారిని పూజవేయారి. అప్పు
డికి అప్పరకాల పుష్పలూ అమరిపోయినై.
నీతిరహిషట్టుకు దొరికింది కాదు, దీని
కొనమే వ్రతం నిలిచిపోయింది. ఏ క్రమ
అయినా పది ఆ నీతిరహి తప్పిపెట్టి, నా
వ్రతం పూర్తిచేసి బాధ్యత నీది, వెళ్ళు.
అమ్మక నె చిరుకాలి" అని చెప్పి, వానిని
సాగవేసింది.

అనాడు ఎంతసేమయినా దుర్దదు అంబికి
రాకపోయినది, వాని తల్లి కలవరపడి,
వెతకనాకుంబింది. అది అనిపెట్టిన చిన్న
భార్య అక్కడికి వచ్చి "అక్కా!—కుర్ర
వాడికొసం నివేమి భయపడకు. 'స్నేహ
తులకే పోయి చిత్రమైన పుష్పలు కొనుకు
వస్తాను' అంటూ, పాతావిడిగా భూలోకానికి
వెళ్ళాడు" అనిపట్టుకుట్టగా చెప్పింది. కరణం
తెలియటంత పెద్దామెకు కుంగుచి కగ్గింది.

అంతలో—గండర్వుని ఉద్యోగానికి
రగినవానిని నియమించే రోజు వచ్చింది.
అతని పెద్దకొడుకు అక్కడ లేకపోవడం
చేత, తరువాత అర్హతగల తన కొడుకును

అందరెవరైనా పంపించింది చిన్నచార్యునిది! పెద్దచార్యునిది అనిపించింది. అది చిన్నచార్యునిది అనిపించింది.

ఈ సమయంలో తన కొడుకు అక్కడ లేకపోయాడని అని పెద్దచార్యుని మనస్సు చిన్నచార్యుని మనస్సు అయిపోయింది. అది చిన్నచార్యుని మనస్సు అయిపోయింది. తన కొడుకు మరణించి పంపించి చిన్నచార్యునితో మాడసాగింది.

అలాంటి పనిచేయడం సరికొత్తదిగా ఉంది. ఎంతటిగానా దొంగ పోవటంతో పోతానని చెప్పాడు, అక్కడ దొంగలేదు. వరసన అన్ని రోజులా గానించుకొంటూ పోయాడు. ఎక్కడ అనిపించింది. చివరకు, భూలోకమందు దొంగవస్తువునని అన్నాడు కొందరు.

భూలోకానికి చేరుకుని, అక్కడ తలుపు, దొడ్లు, ఉద్యానవనాలు అన్ని గానించు పోయాడు. ఎవరైనా రహస్యంగా దొంగిలించి కాని, వానికి సరికొత్త మట్టుకు ఎక్కడ కనిపించలేదు. అయినప్పటికీ, ఎవరైనా ప్రకంభమవుతున్నారని తెలుసుకో, ఎవరైనా విరామమూ తెలుసుకో అలా వెతుకుతూనే ఉన్నాడు చిన్నచార్యుడు.

పెద్దచార్యుని చిన్నచార్యుని తెలుసుకొని నవలీలపడిపోయింది. "ఓహో చిన్నచార్యునిది!—వా పనిచేసి నాకు ఎంతావు చెప్పి, నీవు పెట్టిన దాన అంతంత కాదు. నీకు నీ దొంగలకు అలానే ఎంతావు తెలియజేసావు! నా కొడుకును ఏ రోజున తెలియజేసావు, ఆ భూలోకంలో నీకు వెంటంపం ఏర్పడుతుంది. ఒకనెల రోజు నిన్ను వెళ్ళాడతాడు. నీ కొడుకే భూలోక మందు నీ కడుపున ఉండతాడు. స్వప్నంలో లేని సరికొత్త సమాఖ్య మా కల్గిందని అనుకుంటుంటే విరహించి, తన పని ఎరుగని ఒక వెనుక మి కల్గి నొడుగులకు

విదవాలు కలగబోతుంది. ఈ విధంగా నువ్వు దుఃఖించితిరవరించెద!" అని కవించింది. తన కిద్దను వెతికితెచ్చుని తక్షణమే చెరి కత్తెను భూలోకానికి వచ్చింది.

అక్క పెద్దన కాపానికి తిరుగు లేదని తెలుసు చిప్పభార్యకు. వెంటనే నవతి కాళ్ళమీదపడి, కిమిస్తే కాని విడువనన్నది. వారిగుంబెగల పెద్దభార్య హృదయంకరిగి, కాపవముక్తికి మార్గం చెప్పి వెళ్ళిపోయింది.

అప్పుడు అక్కడికి వచ్చిన గంధర్వుడు సంగతులన్ని గ్రహించాడు. 'జరిగిందానికి విచారించి దాడంలేదు. కాని, అవసరమై నన్నదల్లా నెను నిమ్మ కవిపెడుతూనే

వుంటానులే!" అంటూ అనేకవిధాల చిన్నభార్యను ఓకార్చాడు.

అంతలో కాపంపాడిన ■ చిన్నభార్యకు స్వర్గలోకపు విజయాలన్నీ చెప్పుకొని పదిపొయినై. ఆమె అదృశ్యమయింది. ఆమె తుమారుడు కూడా తల్లిలాగానే చెప్పుకొనెంది. అదృశ్యమయ్యాడు. స్వర్గ లోకంలో అదృశ్యమైన ఆ గంధర్వకాంత మరెచక స్వీరూపిత భూలోకంలోని ఒక ఉద్యానవనం చేరుకున్నది.

అప్పుడు గంధర్వుడు తన కంకపారం మంచి పది ముత్యాలు తీసి, ■ పది ముత్యాలనూ పదిమంది పరిచారికలుగా మార్చి, గంధర్వకాంత చేరుకొన్న ఆ ఉద్యానవనానికి వంపాడు. వాళ్ళవ్వారా ఒక పిలుపులా ఇచ్చి వంపాడు.

గంధర్వకాంత చేరుకొన్న ఆ ఉద్యాన వనం భల్లూకాశ్యానికి అధిపతి అయిన వ్రమోదమహారాజుది.

వ్రమోదునికి పెళ్లి అంటే ఎంతమాత్రం యిష్టం లేకపోయింది. ఆ రాజ్యంలో ముఖ్యులు వాడెద్దకు వచ్చి గత్యంతరం చెప్పమన్నాడు. వారికి నెదొక మంత్రతపలం ఇచ్చాను. అది పట్టుకున్నప్పుడు, రాజుకు

తెలియకుండానే ఫలాహారంలో పెట్టివేస్తూ
బానిసి రాజు అరగించాడు.

రాజు ■ ఫలాన్ని అరగించటమూ
గంధర్వకాంత ఉద్వానం చేసుకోవటమూ,
నీరీగా ఒకేరోజునే జరిగింది. అదే రాత్రి
రాజు నిద్రిస్తూవుండగా గంధర్వకాంత
పాదిన వీణపాట వీణులమెదుగా వినిపిం
చింది. ఉన్నవాడున్నట్టు లేచి, ప్రమోదుడు
■ ఉద్వానానికి చేడుకొన్నాడు. అమె అతి
లోకసౌందర్యానికి ముగ్ధుడై, పాట విని తన్న
యుడై, శాంతవరకు పెళ్ళాడనని టిప్పించిన
రాజు ■ గంధర్వకాంతను పెళ్ళాడాడు.

ఈర వివాహం జరిగిన తరువాత, మంత్ర
ఫలాన్ని గురించిన రహస్యం ప్రమోదునికి
తెలియవచ్చింది. అంతిన్నకు తెలిస్తేమట్టు
కేమి? గంధర్వకాంతను రాజు మనసారా
ప్రేమించే పెళ్ళిచేసుకొన్నాడు! అందుకని,
తన ప్రజలు చేసిన ఈ పనికి ప్రమోదుడు
సంతోషమే చెల్లించాడు," అని చెప్పాడు.

తరువాత—గంధర్వకాంతకు మహి
పాలుడు పుట్టడం, రాజు మండాకినిని
వలచి పెళ్ళాడటం, అమెకు అర్ధకమ్మడు
కలగటం, అప్పుడు మండాకిని మనసు
మారిపోయి, కల్లిమొదటనే మహిపాలుణ్ణి

అవమానపడిస్తూవుండటం - వరకు చెప్పి,
మొక్తానందుకు మళ్ళీ ప్రారంభించాడు.

"తన కొడుకును తన కళ్ళయిడట
మండాకిని పెళ్ళి వాడలు సహించలేక
పోయింది. గంధర్వకాంత, చెలికత్తెలతో
అలోచించింది.

'నేను ఎదుట వున్నట్టుయితే నా చిద్దడిని
నవతి శంకా యాతనలు పెడుతుంది.
నేను లేకపోతే? ఒకవేళ తన కొడుకునకే
పట్టుకట్టాలని దుష్పద్ధిపైబి, కుట్రయ్యేమైనా
చేస్తుందేమో!—ఐనా, నేను తెలిగివుండి,
ఒక మూం నుంచి అమె చర్యలు
కనిపెట్టుకూనే వుంటా' అన్నది.

చందమామ

ఈ విశ్రయంతో గంధర్వకాంత, తప్ప
దిడ్డమ ఎడవాని ఒకానొక నిర్దన ప్రదేశం
చేరుకున్నది. ఆమె నిర్దనప్రదేశ మనుకొన్న
■ రహస్యస్థలంలో, తనకూ చెలికత్తెలకు
అగర్భమైన పదుపాయాలు అన్ని ఆమె
పోయివున్నాయి!! ఈ చక్కటి ఏర్పాటులు
ఎలా బరిగివేసి తెలియకుండానే, వారు
అక్కడ కాంక్షించి చెప్తూఉన్నారు.

ఇలా ఉంటూవుండగా-తనకొడుకునుగట్టి
ఎక్కించువామనే అకలి సవతి మండానిని
తుట్టి ఐదే కిరాకరాజుతోనూ, పురోహితు
లైన రాజగురుకనూ కుట్రలు వల్పించి.
నాలుగేండ్లాయే దేశంలో వచ్చిన కాటకం

సాకుగా పెట్టి, మందానిని సవతికొడుకును
బలిపెట్టవలసింది.

ఇంకా కష్టపెడుతూవున్న గంధర్వుడు
ఒక వృద్ధుని రూపంలో నిర్దనప్రదేశానికి
ఎగిరిపెచ్చ గుంధర్వకాంతకు ఈ విషయము
గురించి చెప్పాడు. చెప్పడమే కాదు, ఆమె
ఒక రాజహంసగా మారిపోగం కత్తినిచ్చి,
ఆమెకోపున్న పడిమంది చెలికత్తెలనూ
తిరుగూ పది ముక్కలుగా మార్చివేసి,
కంకహారంలో చేర్చి ధరించుకున్నాడు!!

అటుతరువాత—

పరిగా నమయానికి, హంసహంసంలో
వున్న గంధర్వకాంత తన కొడుకును
ఎగిరిసుకుపోవటం, కొటలో మండానిని
విమలపుచ్చుకు మరణించటం, ప్రమోదుడు
రాజగురును పెట్టి కట్టడం, ఆతను మంద
పాయనితో చేరటం, కుట్రలోనించి తప్ప
కొన్న కిరాకరాజు మనవలైన అర్ధకర్ముణ్ణి
పెంచి పెద్దవానిగా చేయటం, వానికి పెళ్ళి
కావటం, ఆ అర్ధకర్ముణ్ణి 'చిత్రభాను'వనే
కొడుకు వట్టడం..."—ఇంకా యేమో
చెప్పిచోతూవుండగా వనివాడు అడ్డుపడి,

"ఎమిటి! చిత్రభానుడా!!" అని
అశ్రుర్యంతో వ్రల్పించాడు.

చందమామ

అందుకు మిత్రానందుడు, "అవును నాయనా, అవును. నీవే చిత్రరాసునివి. ఈ భల్లూకరాజ్యం నీవే. ఇలా అంటే నీకు అశ్వరథముగా వుండేమా. నీవు తలమెత్తుకోకుండా ద్రోహంచేస్తున్నవాడు ఆ వరమదుర్మార్గుడు రామగురే!" అంటూ, అంత వరకు అరిగిన చరిత్రఅంతా చెప్పిచెప్పాడు.

తరువాత—

"నాయనా, చిత్రరాసు!—అనాడు హంసపై ఎక్కి కూర్చున్న మహాహిరణ్మయ తల్లి ఎగిరిపోకు పోదూవుంటే, వానికి అంతా అగమ్యమనిపించింది. అయితే, 'బరిచికం నుండి బయటపడ్డానుకదా, నా తల్లిని నేను చేరుకోగలిగానుకదా!' అని దైవ్యం చెందాడు.

■ అంగకూహంస అలా అకాశమార్గాన ఎగిరి, నడుచూ కొండచూ చాటుకొనిపోయి, ఒకానొక ద్వీపంలో అగిరింది. దానిపైకి మంజుల ద్వీపం. ■ ద్వీపాన్ని పరిపాలించే రాజు తపోవర్తనుడు.

రత్నకరీంద్రుని ఒక రాజకుమారుడు అంగకూ హంసపై వచ్చి తన ద్వీపంలో దిగిన వార్త కిన్నుంలో తెలిసింది ఆ రాజుకు.

తెలియగానే తపోవర్తనుడు అశ్వరథ వర్ణాడు అది సర్వసాధన అని పొంగి

పోయాడు. పాపదానిగానే అక్రంతో వెళ్లి, అతావుకు చేరుకొన్నాడు.

రాజును చూడగానే, హంసరూపంలో వున్న గంధర్వకాంత తననుగురించి, కొడుకునుగురించి పూర్తిగా చెప్పింది. మానవ భావలో మార్లాడిన ఆ హంసను చూచి చతికుచైవాడు తపోవర్తనుడు. 'రాజా!—వసివాడిని నీకు పప్పగిస్తున్నా. నీవే భారం!' అంటూ హంస అకాశంలోకి ఎగిరిపోయి, కొవవిముక్తి చెంది, గంధర్వలోకానికి చేరుకుంది.

దైవికంగా తనకు లభించిన వసవాణ్ణి, తపోవర్తనుడు మక్కువగా చూచుకొంటూ,

చందమామ

నమస్త విద్యులలోనూ వానిని ప్రవేశముగా
చేశాడు. తన ఒక్కగా నెక్క కుమార్తెను
అద్వి వైభవంగా వివాహంచేశాడు.

అలా, విధివిలాసమేమోకాని, మహిపాలు
నిశి ఆట్టకాలం సంతవం లేకపోయింది.

అప్పుడు రత్నకిరీటం మంబాలద్విపంలో
చిక్కుకోవ్వట్టు చాచులద్వారా పాడుగు
ద్విపాల రాజులందరకూ వెల్లితేలింది.
అందులో ఒకరాజు, కిరీటాన్ని కాలియాలనే
అకళే తపోవర్ణమిదిపైకి దండెత్తుతా మను
కున్నాడు. ఈ వార్త తెలియగానే, మహి
పాలుని మనస్సు పరివర్తించాల పోయింది.

"నాకు గండం తప్పించడానికిని నా
తల్లి నన్ను ఇక్కడ చేర్చింది. ఈ ద్వీపాన్ని
విలే తపోవర్ణన మహారాజు చేతులలో
నన్ను పెట్టింది. అలా మృగింత పెట్టినం
దుకు, మహారాజు సన్నెంతగానే ఆదరిం
చాడు. అయినా, నాకదేమో మనస్కాంతి
లేకలా పాడున్నది. ఎంత యోషించినా

కారణం తెలియటంలేదు. వృద్ధుడైన నా
తల్లి భర్తాజు రాజ్యంలో ఎలా వున్నాడో?
అంతర్జాతమైన నా తల్లి యేమయిందో?
మర్యాద ఈ కిరీటం నా చేతులలో చిక్కు
కునిపోయిందే? తీరా యిప్పుడు పాచుగు
రాజుల దృష్టి వినిపిస్తే వదిలించు! ఇందు
కోసం యుద్ధానికికూడా మస్తాదని తెలు
స్తున్నది. నీజరిగా యుద్ధమే బరిగితే
జయపజయాలూ ఎవరు నిర్ణయించగలరు?
కాని, నా మాట ఎమైనప్పటికీ, ఈ రత్న
కిరీటాన్ని పిల్లలంత గుట్టుగా భద్రపరచటం
వాసిధి. అప్పుడున్న పరిస్థితులలో నేచేయ
గల పని ఇది" అని నిశ్చయించుకొన్నాడు.

ఈ నిశ్చయంతో మహిపాలుడు ఒక
దుర్లభమరణ్యం ప్రవేశించాడు. నరుది
గంటవదని చోటున, ఒక చెట్టుమీద
కొమ్మల సందున, అతిభద్రంగా రత్న
కిరీటాన్ని చాచిపెట్టాడు.

అంతలో—

(ఇంకా వుంది)

6

"అంతలో— మహిపాలుడు సరిగా అనుకొన్నట్లుగానే, పాదుగుద్విపపై రాజు వసుపాలుడు, మంజులద్విపంమీదికి దండెత్తినవాడు. ఉభయపక్షాల మధ్యనే తీవ్రమైన యుద్ధంబడిగింది. ఆ యుద్ధంలో తపోవర్తనుడూ మహిపాలుడూకూడా మరణించాడు! ఈ వార్త వినిగానే మహిపాలుని భార్యకూడా ప్రాణంవెడిచింది!!

అటుతరువాత వసుపాలుడు మంజులద్విపాన్ని అక్రమించుకొని, రత్నకిరీటం కోసం అంతదా వెతికాడు. కనిపించలేదు. వెంటనే భటులను నలుమూలలకూ పంపి వెతికించాడు. ఫలితం లేకపోయింది.

అలా ఉండగా—ఒకరోజున రాజు వెటకు వెళ్ళినప్పుడు ■ అదపురిలో చెట్టుపైన

కొమ్మలనందున, భగభగ మెరిసి రత్నకిరీటం చూడటం తటస్థించింది. కాని, యేమి చేయలేకపోయాడు. ఏమంటే—

అచెట్టుమొదలును ఒకానొక భయంకర భూతసర్పం చుట్టుకొనివున్నది. ■ సర్పానికి తన్నులు వినుకుమినుకుమంటున్నవి. కాళ్లకు మంజారా పురిగోళ్ళూ అమివున్నాయి. దర్శనంకంటా బరిష్టమైన దివ్యులున్నవి. మొసలిలాగా కనివిస్తున్నది. అది నెడుతెరచి బునలుకొడితే, అగ్నిబ్వాలలు ఎగినవస్తున్నాయి !!

మహిపాలుడు కొటకు మరలిపోయాడు. 'పరానాచోటున రత్నకిరీటమున్నది, ఎలా అయినా దానిని తీసుకదండి' అని భటులకు అజ్ఞాపించాడు. భటులందరూ

'చందమామ'

పోయి, వ్రేయబిడ్డలను, వివరాలుబిడ్డలను, అవ్వకు, రాజు 'ఆ భూతనర్పణ'ని చంపి, ఎవరైనా రక్తకరిటాన్ని తెస్తారే, వాళ్ళకు కోరుకొన్న బహుమతి యిస్తా'మని దండెరా చెయిరిదాడు. ■ దానింపు నిన్న ప్రతివార్లకూ ఆకలి కలిగింది. కాని, వెళ్ళి యుత్తిందినవాళ్ళందరూ భూతనర్పణం వెలి గ్రక్కే మంటలకు అమరి బహుమతిగాదు!

చివరకు రాజు విమోహించెదాడు. పెరు పొందిన బొగ్గెములను రప్పించి, 'కరిటం పొందేమార్గం ఏమిటి?' అని ప్రశ్నించాడు.

వాళ్ళు చక్రాలువేసి, అంతలు గుణించి 'మహారాజా!—ఏనాటికైనా రక్తకరిటం

వారి వంశస్థులకే చిక్కుతుందిగాని, ఇక యిలా యెత్తించి లాభమేలేదు' అని చెప్పారు. ఎవరైనా వస్తారేమో అని వసు పాలురు అలానే కనిపెట్టుకొని వున్నాడు. అ మహిషాలుడే మీ పెద్దనాయన, అతనే అక్కకు గాంచి కలిగించమని కలలో బతి మాలుత " అని చెప్పాడు మిత్రానందుడు.

తరువాత మళ్ళి— "కుమారా, చిత్ర భాను!—ఆ రక్తకరిటం నంపాదించి రీసుకరావటంకో మీ పెద్దనాయనకు అక్క గాంచి కలుగుతుంది, కుటుంబ గౌరవమూ నిలబడుతుంది. మీ తాత అమరభూపతి నికాసం బెంగపెట్టుకుని వున్నాడు. ముందు అక్కడికి పోయి, అతని దీవన పొంది మరీ బయల్దేరు. నీకు మేలవుతుంది " అంటూ హతవు చెప్పారు.

చిత్రభానుడు మగధరాజ్యానికి బయలు దేరాడు.

తనాడు మందపాలుడు వ్రేమోడుణ్ణి అగ్ని వ్రేమాదంసుండి కాపాడి, తరువాత అర్థ కర్కుని భార్యమేమోడా రక్షించడానికిగాను తిరుగా అతను కారాగారానికి వెళ్ళినట్టు చెప్పివున్నాము కదా?

అనంతరము

అ సమయంలో ము స రి రా వా ప్రమో
దుడు, తనను ఎవ్వరూ గమనించలేని
మోస్తరుగా నడిస్తూ, అక్కడినుండి
మెల్లగా జారుకోసాగాడు. ఆ సందర్భా
నవరూ ఆతనిని గమనించలేదు. రాజ్యంలోని
ప్రజలే ఆతనిని గుర్తుపట్టలేనవ్వారు ■
గురు నియమించిన భటులా గుర్తించేది?

కాకాగృహంనుండి బయటపడిన ప్రమో
దుడు అవ్వాహరాలు మాని, కాళ్ళు ఎక్క
డకు తీసుకపోతే అక్కడికి పోసాగాడు.

ఒకచోట అమరభూపతి చాచులు తారన
వేది, ప్రమోదుణ్ణి గుర్తుపట్టి, తమ ప్రభువు
వద్దకు తీసుకపోయాడు. వియ్యంకుడు
కంటబడటంతో అమరభూపతి వరమా
నందం పొందాడు.

అంతలో చిత్రభానుడు మగధ చేరు
కొన్నాడు. విన్నవానిని చూస్తూనే తాత
లిద్దరూ పొందిన అనందానికి మేరలేక
పోయింది. వసివాడు తలపెట్టిన మహత్కా
ర్యానికి ఎంతగానో మెచ్చుకొని వారు మరి
సంతోషించాడు.

అతే, బిడ్డమ ఒక్కడూ పోవడం తాతలకు
మనస్కరించింది కాదు. అప్పుడు అమర
భూపతి తన భుమారుడు విజయభూపతిని

కోడిచ్చి, ఇద్దరినీ దీనిచే, మంచిరోజున
మంజులద్వీపానికి ప్రయాణంకట్టాడు.

అక్కడ, కాకాగృహంనద్ద—విమి జరిగిం
దంటే—

సోలిపోయిన రాజగురు తేరుకొన్నాడు.
అతే, ప్రమాదం ఎలా సంభవించింది అర్థం
కానేలేదు. ఇంత జరిగినా దుష్టచింతలను
మానలేదు. తన పాచిక పారలేదుకదా
అని విచారించి ముసలిరాజాను దీక్షించి
నందుకు మందపాలునిపైన వగవట్టాడు.

ఇంతకూ ప్రమోదుడు కనబడకపోగా
కలవరపడ్డాడు. దివరకు 'పోనీ, మునిలి

చందమామ

అనుభవముననుసరించి

దూరం యొచించాడు ప్రమాదుడు. అప్పుడు భల్లూకకౌటమ ముట్టడించటమే వని అచ్చాడు.

సామంతులందరూ యేకమై రాత్రికి రాత్రి భల్లూకకౌటమ ముట్టడించారు. అన్ని ఐలావా ఉడిగిపోయిన రాజగురు కలక చెంచాడు. రహస్య సారంగంద్వారా కప్పించుకుపోదామని చూచాడు. రెండడుగులు వెళితే లేచి, అమరభూపతి సేవకులు పట్టించాడు. తెల్లబోయాడు రాజగురు! రహస్యద్వారాలకు ప్రమాదుడు కావలా పెట్టించిన సంగతి వానికేం తెలుసు?

కౌట ప్రమాదుడి వశమైంది. సామంతులు సంకోచించారు. ప్రజలు పరమానందం పొందారు. భల్లూకాజ్యం మరొక సారి పూర్వపు కళక కలకంబాడింది! అందరూ వనివాళ్లకొనం యొడుగుచూడ పోగారు.

చిత్రభాను విజయభూపతి కలిసి అన్న కష్టాలూ వదిలి, చివరకు మంజులక్ష్మిపం చేపకన్నాడు. వసుపాలుడు చాళ్ళిద్దరినీ ఎంతగానో అడగించి, గౌరవించాడు. 'మి కొనమే ఎదురుచూస్తున్నా'నన్నాడు.

వాడు యొక్కత చస్తే మనశో! అని తలిచి, ఉపేక్ష వహించాడు.

ఒకనాటి రాత్రి రాజగురు, మంద పాలుడు యేమరిప్పుడగా చాటుకో చంపి, ఆ నెరం విరహచాచి వని ఒక అమాయకుని పైన మోసి, వాడికి ఉరికి మోయించాడు.

రాజగురు మాయచేసి మునలిరాజానూ, మందపాలుణ్ణి చంపివేసి ఉంటాడని ప్రజలు ఊహించారు. పైగా, కప్పంకొనం రాజగురుచేసి నిర్బంధంకట్టుకోలేక పామంతులు మళ్ళీ అమరభూపతిని ఆశ్రయించారు. అప్పుడు అమరభూపతికి వృద్ధరాజయిన ప్రమాదుని సలహాయ!

చందమామ

'ఈనాటికి మళ్ళీ రత్నశిరీటం భల్లూని రాజ్యం చేతుకోబోతుందంటే నాకు ఆపరిమితమైన సంతోషంగా ఉన్నదన్నాడు.

అందరూ అరణ్యం చేరుకోవారు. చెట్టుకు చుట్టూనివున్న భూతనర్పాన్ని గురించి వసుపాలుడు, చిత్రభానుణ్ణి హెచ్చరించాడు. శిరీటం తెచ్చాలనే అత్రంతో చిత్రభానుడు సాహసించి చెట్టువద్దకు వెళ్ళాడు.

భయంతో, అశ్రుర్యంతో అందరూ చూస్తున్నారు. చక్రవర్తిని బద్ధం దూకాడు చిత్రభానుడు. నర్పాన్ని ఒక్కవేటు వేయబోయాడు.

చిత్రమేమిటోకాని, బద్ధం తగిరితగరిటంతో ఆ భయంకర నేర్పం ఒకచక్కటి గంధర్వుడుగా మారిపోయింది!

అప్పుడా గంధర్వుడు, చెట్టుపైనున్న రత్నశిరీటం తెచ్చి, చిత్రభానుని చేతులలో పెట్టాడు.

"నాయనా! నాకు కావనిముక్తి కలిగిందావు—కన్నాళ్ళుగా ఇందుకోసమే నేను అందరికీ కలలో కనబడి వా అత్తుకు కాంతి కలిగించునున్నాను. ఈ పని ఎవళ్ళూ నెరవేర్చలేకపోయారు. ఎప్పుడైనా నీవే ఈ పనికి తగినవాడవనే నమ్మకంతో

ఉంటావద్యాను నేను. యుద్ధంలో ప్రాణం పోయినా, ఈ భూతనర్పంగా ఆకారం తార్చాను. వంశమర్యాదను నిలబెట్టి, అత్తుకు కాంతికలిగించిన నీకు శిరీటం వప్పగించివేశాను. ఇక నాకేమి చింతలేదు" అని చెప్పి, ఆ గంధర్వురూపంలో వున్న మహిపాలుడు అదృశ్యమయ్యాడు.

ఇదంతా చూస్తూవున్న వసుపాలునికి ఆపరిమితమైన అశ్రుర్యం కలిగింది. అంతే కాదు, శిరీటాన్ని యిలాంచనా కాశీయాలనే తపతప ఎక్కువైంది. తన పుట్టికాన్ని భార్యతో చెప్పాడు. ఆ మాటలు అతని కూతురు జయంతికూడా విన్నది.

విష్ణులయినా వాళ్ళిద్దరినీ కాపాడడానికి నిశ్చయించి, అమె తన చెలికత్తె సహాయంతో సగంరాత్రిచేకప్పుడు మూడు గుర్రాల్ని కోటవాకిట సిద్ధంచేయించింది. మాటుమన గిన తరవాత, వసివాళ్ళిద్దరూ ఉండే గదిలోకి వెళ్ళి, వెంటరమ్మని వాళ్లను చేగిరపెట్టింది. వాళ్ళు సంతోషించటంచూచి, జయంతి-

"నామాట వినండి. నాతోడ్రి మిమ్మల్ని చంపిండుకు వస్తున్నాడు. అమ్మతో చెయ్యకూడటం చెప్పారా విన్నాను. రత్నకిరీటం కోసమని ఈ ద్వీపంమీద దండెత్తిన మా నాయన, తెతులారా మీకు దానిని వచ్చగించి ఉరకుంటావా? మీరు ఈ కోటలో

ప్రవేశించినప్పుడే మేడమీదనుండి నేను మిమ్మల్ని చూశాను. చూచినప్పటినుంచి మీకు ఏ అపాయమూ కలగకుండా చేయమని చెప్పేళ్లకు మొక్కుతు నేవున్నాను. నాతోడ్రి ఎంత దురాశపడుకూకాకుంటే నన్నొక కతవృద్ధుడిచ్చి పెళ్ళిచేయ నిశ్చయిస్తాడా? నాకు తల్లి ఉండి ఒకటే, లేకా ఒకటే. అమెకు మా నాయన గంటి భద్రాశ హెచ్చు. అందుకని విమన్నా చేస్తుంది. నన్ను ఈ అవదనుండి తప్పించండి. తీసుకపోండి. ముగ్గురమూ పారి పోదాం. ఏర్పాట్లు చేసేవచ్చా" అన్నది.

ఆ సదిరాత్రువుడే వసుపాలుడు, అనుకొన్నప్రకారం వాళ్లను చంపటానికవి ఐయల్లేరాడు. అంతలో ఒక సేవకుడు వరుగెత్తుకొంటూవచ్చి, 'ప్రభూ!—అమ్మాయి గారు అంతఃపురంలో లేరు. ఈ సంగతి మనవిచేవామని వస్తే యేలిక దర్శనం కా లేదు. అందుకని వెదుక్కొంటూ యిక్కడికి వచ్చాను' అని చెప్పాడు.

ఈ మాట వింటూనే రాజు, తనువచ్చిన వని మరచి, వానితో అంతఃపురానికివెళ్లాడు.

అదేసమయాన-ఆ గదినుండి ముగ్గురూ రత్నకిరీటంతో సహా యివతలకు వచ్చి,

చందమామ

నిద్రంగా వున్న మూడు గుర్రాలపైనే ఎక్కారు. మేడమీద రాజు విళ్లను చూచాడు.

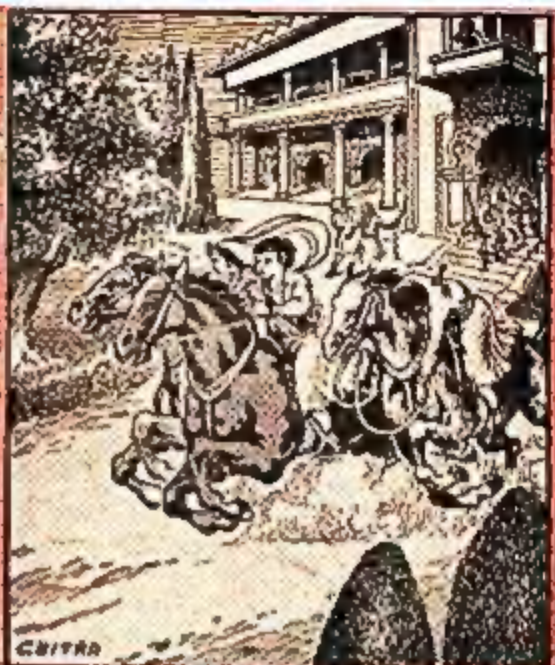
వాళ్ల కుట్రను వెంటనే పసికట్టి ఒదిలో కత్తిని చూడవ వినిరారు! దురదృష్టవశాత్తు అది చిత్రభానుని విప్లవపరికి దూసుకపోయింది!! చిత్రభానుడు వానిని గభీమని లాగివేశాడు.

కోటపైనుంచి పనుపాలుడు 'పట్టండి! పట్టండి!!' అని కేకలు వేయసాగాడు. వెంటనే అక్కకులు బయలుదేరారు. కాని, వాళ్ళను పట్టటం సాధ్యంకాలేదు.

వాళ్ళు, తిరం చేరుకుని, పడమకు లంగరు విప్పి, కింకంలో సాగిపోయారు! తరుముకువచ్చిన అక్కకులు చేసేదిలేక, వాళ్ళ వెళ్లిపోతూవుంటే నిల్చుని ఒకవైపు చూస్తూవున్నారు.

ఒకలో ఎక్కగానే, బయంతి విజయ భూపతి కత్తిని చిత్రభానుడికి సమన్తమైన ఉపచారాలు చేశారు. ఎంతచేసినా, విన రిన కత్తి విషభూరితమైనది కావటంచేత, వానిపని అది చేస్తూనేవుంది. అయినా చిత్ర భానుడు ధైర్యం వదిలలేదు, తన బాధ పైకి తెలియనియలేదు.

అక్కడ భల్లూరాజ్యంలో—

ఒక దిగిందని చెప్పగానే అశేషజనమూ, ఉప్పొంగిపోయారు. చిత్రభానుడు రత్నకిరీ బాన్ని తాకవేరులలో పెట్టాడు! ప్రహేళికుడు చెప్పరాని అనందం పొందాడు. పసివాని పట్టాభిషేకానికి వెంటనే యెర్పాట్లు చేయిం చమన్నాడు అమరభూపతితో.

దాతే . అంతలోనే పసివాడికి ముందును వచ్చింది! వెంటనే రాజు మిత్రానందుని పద్మకు మనిషిని పంపాడు. కాని, యెల్ల యాగాదులు ముగించుకొని అతను విప్లవో వెళ్లిపోయాడు!

చిత్రభానుని పట్టాభిషేక ముహూర్తం సమిపించింది. కాని పసివాడు మంచంమీద

చందమామ

వదుకొనే పుష్పాదు. చుట్టూ అందరూ
చేరారు. చిత్రభానుడు అందరూ కలిసి
మాకాడు. జయంతిచేసి, విజయధావతి
చేసి కలిసి, జలజల బాష్పాలు రలుస్తూ,
కను మూకాడు !! అతను ఆస్తమించటంతో
రథానిరాజ్యమే దుఃఖపాగరంలో మునిగి
పోయింది !!!

వృద్ధరాజు ప్రమాదునకి హృదయంలో
చిచ్చుపెట్టిపట్టయింది. ఆయన కన్నుల
నుండి వలవల రాబే బాష్పధారలకు తెరచి
లేకపోయింది.

మరుక్షణంలోనే కన్నులు చింకనివ్వల
లాగా ఎర్రబడినై. ఎక్కడలేని కోపం రత్న
కిరిటంమీద వచ్చిపడింది. గజగజ రత్న
కిరిటంవుండే గదిలోకి వెళ్ళి, దానిని తిని,
జలంకొద్దీ నేలకువేసి కొట్టాడు. బెబ్బితో కిరి
టం ముక్కముక్క లైపోయింది. కాంతులు
విరజిమ్మే రత్నాలన్నీ రవ్వలై, మినుగురు
పురుగులలాగా మెరుస్తూ, చెదిరిపోసాగివై.

"నా పంకాన్ని విరూపంచేసిన యీ
రత్నకిరిటం ఉండేమి, లేకేమి! -హయ్యా
నా చిన్నారి చిత్రభానుడు సంహారనామీద
కూర్చుండగా, ఈ కిరిటా ధరించివుండగా
మాచేళగ్గం లేకపోయిందికదా! వాడి
పట్టాల్నిపేకం కడగానిపట్టు బాపాయిందే !!
నా అశలన్నీ అడుగంటిపోయినయే !!!
ఇంకా నేను బతికి ఎందుకు వున్నట్టు?"
అంటూ అనేకవిధాల వాపోయాడు.

మరుక్షణంలో మళ్ళీ ఉగ్రుడయ్యాడు.
ఒడలు వణికిపోసాగింది. కాళ్ళు కద
బడినై. అవేళం వట్టలేక, బట్టలు చింపు
కొన్నాడు. జాత్తు పీకుకొన్నాడు. చిద్వివాని
లాగా అటుయిటు అడుగులు వేస్తూ "ఏడి,
వన్నూ నా కుటుంబాన్ని నాశనంచేసిన అ
దుర్మార్గుడు ఏడి? రాజగురు యేడి !!—"
అంటూ ఉరుములు పురిచాడు.

రాజుకాళ్ళు రత్నాల రవ్వలమీద పడగా,
బ్రతుకే బారిపోయాడు. మరీ లేవలేదు !!!

